

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

Pravomoci prezidenta podle aktuální právní úpravy

Lukáš Křeček

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lukáš Křeček

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Pravomoci prezidenta ČR podle aktuální právní úpravy

Název anglicky

Legal powers of the Czech President by current legislation

Cíle práce

Cílem práce je zodpovědět otázku:

-zda schválením zákona o přímé volbě prezidenta došlo ke změnám v jeho kompetencích a jejich uplatňování prezidentem.

K tomu chce autor dojít naplněním dílčích cílů:

- 1.Analyzovat pravomoci a postavení prezidenta v ústavním systému ČR
- 2.Zjistit, zda měla přímá volba prezidenta nějaký vliv na reálné uplatňování pravomocí prezidenta ČR
- 3.Zjistit, jaké jsou znalosti / názor laické veřejnosti o pravomocích prezidenta ČR

Práce bude v této souvislosti nutně obsahovat:

- vymezení pojmu prezident republiky (v podmínkách ČR) a pojmu přímé volby
- historický vývoj prezidentství v ČR (ČSR)
- právní a politické nástroje řídicí volbu prezidenta
- vymezení problémů skutečných i umělých, které souvisejí s přímou volbou prezidenta ČR

Metodika

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Práce je právní a dílčím způsobem politologická.

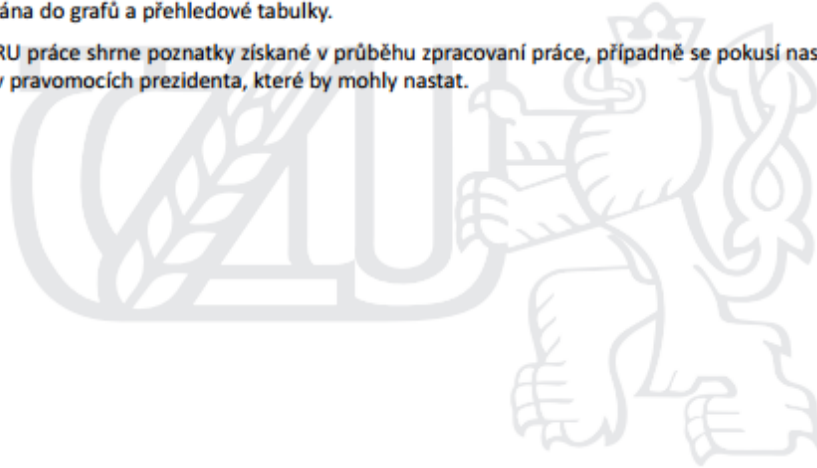
V TEORETICKÉ části bude uplatněna literární rešerše, budu citovat a následně také kompilovat názory převzaté z odborné literatury; dále interpretovat texty právních předpisů a odborné literatury. Hlavní metodou této části bude popis, kompilace, citace přímá a nepřímá (rešerše) z použitých odborných zdrojů.

Součástí teoretické části bude i slovník pojmů, které ne vždy jsou součástí legislativy.

V teoretické části bude autor zjišťovat, které politicko-právní nástroje řídí přímou volbu prezidenta; dále bude zjišťovat a analyzovat, jaké problémy – skutečné i umělé, doprovázejí přímou volbu prezidenta; získaná zjištění bude autor uplatňovat ve formulování Závěru práce.

V PRAKTICKÉ části bude využita metoda sociologicko-právního výzkumu názorů veřejnosti na otázky týkající se přímé volby prezidenta republiky; metoda bude zvl. kvantitativní, získaná data budou následně zpracována do grafů a přehledové tabulky.

V ZÁVĚRU práce shrne poznatky získané v průběhu zpracování práce, případně se pokusí nastínit budoucí změny v pravomocích prezidenta, které by mohly nastat.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran, přílohy

Klíčová slova

prezident, ústava, volby, demokracie, občanská společnost, výkonná moc, přímá volba, pravomoci, Poslanecká sněmovna Parlamentu, Senát, státní správa

Doporučené zdroje informací

Elektronická zdroje:

GERLOCH A. et al. Ústavní systém České republiky. nakl., Aleš Čeněk s.r.o. Plzeň 2013

KOUDELKA Z. Prezident republiky. nak. Leges. Praha 2011

servery státní správy, psp.cz; hrad.cz; nss.cz aj.

SCHELLE K. TAUCHEN J. Vývoj konstitucionalismu v českých zemích, Linde. Praha 2003

ŠIMÍČEK V. Postavení prezidenta v ústavním systému ČR. MU Mezinárodně politologický ústav. Brno 2008

ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

vyhl. 294/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o volbě prezidenta republiky

zákon 275/2012 S., o volbě prezidenta republiky

zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník

Předběžný termín obhajoby

2015/16 ZS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Eva Kadlecová

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 2. 11. 2015

JUDr. Jana Borská

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 27. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Pravomoci prezidenta podle aktuální právní úpravy" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. Evě Kadlecové a doc. Mgr. Heleně Hudečkové, CSc. za odborné vedení, užitečné rady a připomínky při zpracování bakalářské práce.

Pravomoci prezidenta podle aktuální právní úpravy

Legal powers of the Czech president by the current legislation

Souhrn

Bakalářská práce se zabývá problematikou změn pravomocí prezidenta po účinnosti zákona o přímé volbě prezidenta. Zachycuje vznik prezidentského úřadu od „*prvorepublikového*“ Československa až do jeho současné podoby a stručně nastiňuje vývoj prezidentských pravomocí. Práce popisuje důvody pro vznik přímé volby prezidenta, stejně tak i komplikace, které přímé volbě předcházely. Pozornost je zde věnována pravomocím prezidenta a jejich možným změnám v uplatňování prvním přímo voleným prezidentem. Praktická část zkoumá znalosti a názory laické veřejnosti o pravomocích prezidenta ČR pomocí sociologicko-právního výzkumu, získaná data zpracovává do grafů. V závěru práce jsou zrekapitulovány výsledky získané z praktické části, dále jsou zde popsány i možné změny, které se snaží vláda a další politické subjekty prosadit pro příští volbu prezidenta.

Summary

This bachelor thesis deals with the problem of changes in the powers of the president after the law on direct election of the president took effect. It captures the formation of the presidency, starting from the “*First Republic*” of the Czechoslovakia until its present form, while briefly outlining the evolution of presidential powers. The thesis describes the reasoning behind the direct election of the president, as well as complications that directly preceded the election. Attention is paid to the powers of the president and the possible changes in the application of the first directly elected president. The practical part examines the knowledge and opinions of the general public on the powers of the President of the Czech Republic by means of socio-legal research, presenting the data in the graphic form. The summary of the thesis reviews the results obtained from the practical part, while

describing possible changes that the government and other political parties are trying to push before the next presidential election.

Klíčová slova: prezident, ústava, volby, demokracie, občanská společnost, výkonná moc, přímá volba, pravomoci, Poslanecká sněmovna, Senát, státní správa

Keywords: president, constitution, election, democracy, civil society, executive power, direct election, powers, House of Commons, Senate, administration

1 Obsah

Obsah

1	Obsah	8
2	Úvod.....	10
3	Cíl práce a metodika	12
4	Historický vývoj institutu prezidenta.....	14
5	Vývoj úvah nad přímou volbou prezidenta a průběh přímé volby prezidenta republiky	17
5.1	Vývoj úvah nad přímou volbou	17
5.2	Kandidatura a samotný průběh volby prezidenta v přímé volbě	18
5.2.1	Kdo může být kandidátem	18
5.2.2	Průběh přímé volby prezidenta	18
5.3	První přímé volby prezidenta republiky	19
6	Postavení prezidenta a jeho pravomocí	21
6.1	Pravomoci bez nutnosti kontrasignace	21
6.1.1	Jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády	22
6.1.2	Svolávání zasedání Poslanecké sněmovny	24
6.1.3	Rozpouštění Poslanecké sněmovny	24
6.1.4	Pověřování vlády k prozatímnímu vykonávání jejich funkcí	25
6.1.5	Jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy	26
6.1.6	Jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu	26
6.1.7	Odpouštění a zmírňování trestů uložených soudem a zahlazování odsouzení	28
6.1.8	Právo suspenzivního veta.....	29
6.1.9	Podpisování zákonů	29
6.1.10	Jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu.....	30
6.1.11	Jmenování členů Bankovní rady České národní banky	30
6.1.12	Podání přezkumů k ústavnímu soudu	31
6.2	Pravomoci prezidenta s nutností kontrasignace.....	31
6.2.1	Zastupování státu navenek.....	32
6.2.2	Sjednání a ratifikace mezinárodních smluv	32

6.2.3	Vrchní velitel ozbrojených sil.....	33
6.2.4	Mezinárodní povinnost hlavy státu.....	34
6.2.5	Vyhlašování voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu	35
6.2.6	Jmenování a povyšování generálů	35
6.2.7	Propůjčování a udělování státních vyznamenání	36
6.2.8	Jmenování soudců.....	36
6.2.9	Nařízení, aby se trestní řízení nezahajovalo, nebo aby se v něm nepokračovalo	36
6.2.10	Udělování amnestie.....	37
6.2.11	Další zákonné pravomoci.....	37
7	Změny a problémy související s přímou volbou prezidenta.....	39
7.1	Názory ústavních odborníků na přímou volbu jako celek	39
7.2	Problematika odpovědnosti přímo volené hlavy státu.....	41
7.3	Rozhodnutí s kontrasignací vlády.....	42
7.4	Rekapitulace výhod a nevýhod přímé volby prezidenta.....	42
8	Znalosti a názory laické veřejnosti o pravomocích prezidenta ČR	44
8.1	Základní přehled	45
8.2	Volební účast respondentů.....	46
8.3	Spokojenost s výběrem kandidáta a účast respondentů v další volbě prezidenta	47
8.4	Vyhodnocení první hypotézy.....	48
8.5	Hlava státu a parlamentní forma vlády	49
8.6	Význam hlavy státu před a po zavedení přímé volby	50
8.7	Vyhodnocení druhé hypotézy	52
8.8	Znalosti respondentů.....	52
8.9	Vyhodnocení třetí hypotézy.....	56
9	Závěr	57
10	Slovník pojmů.....	59
	Seznam použitých zdrojů.....	62
	Seznam grafů	66
	Seznam tabulek.....	66
	Přílohy.....	67

2 Úvod

Prezident republiky je jako hlava státu významným orgánem v každé republice. Jeho pravomoci jsou rozdílné v závislosti na konkrétní formě vlády. Česká republika je republikou parlamentní, tedy republikou, kde má hlavní slovo Parlament. Jednou z významných činností Parlamentu ČR byla i volba prezidenta. Ta v roce 2012 přešla na lid a dala vzniknout mnohým dohadům. Jedním z těchto dohadů je i otázka zda chválením zákona o přímé volbě prezidenta nedošlo ke změnám v jeho kompetencích a jejich uplatňování prezidentem. Z tohoto důvodu jsme vypracovali práci, která má za cíl odpovědět na tuto otázku.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, ve kterých je nejprve popsán historický vývoj prezidenta, poté naznačeny důvody vzniku přímé volby a průběh přímé volby, dále jsou podrobně zpracovány pravomoci prezidenta a následně zanalyzovány problémy, které díky přímé volbě prezidenta mohly vzniknout. V poslední kapitole bakalářské práce jsou pomocí sociologicko-právního výzkumu získány a analyzovány znalosti a názory laické veřejnosti na pravomoci prezidenta.

První kapitola je věnována historickému vývoji institutu prezidenta. Práce je zaměřena především na vývoj úřadu prezidenta na území Čech (popřípadně Československa), avšak i částečně nastiňuje vznik úřadu prezidenta v celosvětovém měřítku.

Druhá kapitola je věnována výhradně přímé volbě prezidenta. Nejdříve je v práci nastíněn historický vývoj úvah nad přímou volbou, který předcházal přímé volbě prezidenta. Poté je teoreticky zobrazen průběh přímé volby prezidenta, včetně podmínek kandidatury. V závěru této kapitoly je popsán průběh první přímé volby prezidenta republiky.

Ve třetí kapitole jsou rozpracovány pravomoci prezidenta. Pravomoci jsou rozděleny podle toho, zda k jejich použití prezident potřebuje spolupodpis předsedy vlády, nebo jiného člena vlády, či nikoliv.

Ve čtvrté kapitole práce rozebírá změny a problémy, které vznikly s přímou volbou. K objasnění problému je použita analýza názorů ústavních odborníků publikovaných na internetu a v odborních publikacích.

V poslední kapitole jsou pomocí sociologicko-právního výzkumu analyzovány názory a znalosti laické veřejnosti v oblasti pravomocí prezidenta. K objasnění problému byly stanoveny hypotézy, které byly ověřované pomocí výzkumných otázek.

Závěr práce shrnuje výsledky dotazníkového šetření a nastiňuje možné změny v pravomocích prezidenta.

3 Cíl práce a metodika

Cílem práce je odpovědět na otázku, zda schválením zákona o přímé volbě prezidenta ČR nedošlo ke změnám v jeho kompetencích a jejich uplatňování prezidentem. Cíle jsme dosáhli studiem zkoumané látky a splněním dílčích cílů. Prvním dílčím cílem byla analýza pravomoci prezidenta v ústavním systému ČR, u druhého jsme zjišťovali, zda měla přímá volba prezidenta nějaký vliv na reálné uplatňování pravomocí prezidenta ČR a u třetího jsme zjišťovali, jaké jsou znalosti a názory laické veřejnosti o pravomocích prezidenta ČR.

Bakalářská práce je převážně zaměřená na právní rámec a dílčím způsobem je i politologická. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části práce jsme uplatnili literární rešerše, citovali a následně také kompilovali názory převzaté z odborné literatury a za její pomoci také interpretovali texty právních předpisů a odborné literatury. Hlavní metodou práce je popis, kompilace a citace přímá i nepřímá z použitých odborných zdrojů.

Pro zobrazení základního podvědomí o významu instituce prezidenta jsme zobrazili historický vývoj úřadu prezidenta, od vzniku samostatného Československa až po současnost. Kromě historického vývoje úřadu prezidenta jsme popsali, kdo se může stát kandidátem a jak volba hlavy státu probíhala. Nejdříve jsme teoreticky zpracovali problematiku přímé volby a poté jsme se zaměřili na samotný průběh zatím jediné přímé volby prezidenta, která se konala v roce 2013.

V další části teoretické práce jsme popsali a zanalyzovali jednotlivé pravomoci prezidenta. Nejdříve jsme se zaměřili na pravomoci bez nutnosti kontrasignace, za které by měl prezident správně nést odpovědnost a poté na pravomoci s nutností kontrasignace, tedy pravomoci, u kterých prezident svou odpovědnost deleguje na člena vlády.

V poslední teoretické části práce jsme se zaměřili na problémy vzniklé přímou volbou. K analýze problému jsme využili publikované názory odborníků na ústavní právo a v závěru zhodnotili výhody a nevýhody přímé volby. Součástí teoretické části je také slovník pojmů, které nejsou vždy součástí legislativy.

V praktické části jsme využili metody sociologicko-právního výzkumu znalosti a názoru laické veřejnosti na otázky týkající se pravomocí prezidenta republiky.

Respondenty jsme rozdělili podle pohlaví, věku, bydliště a dosaženého vzdělání. Stanovili jsme 3 hypotézy, které jsme ověřovali pomocí dotazníkového šetření. Data získaná z výzkumu byla následně zpracována do grafů a přehledové tabulky.

V závěru práce jsme shrnuli poznatky získané v průběhu zpracování a nastínili možné budoucí změny v pravomocích prezidenta, které by mohly nastat.

4 Historický vývoj institutu prezidenta

Základním právním předpisem, který upravuje samotnou existenci Českého státu a jeho základního uspořádání je Ústava ČR, která mimo jiné definuje institut prezidenta. Institut prezidenta má na našem území velkou tradici, a proto musíme nastínit samotný vývoj Ústavy a úřadu prezidenta s ní spojený, než budeme moci definovat jeho pravomoci.

Slovo „prezident“, tedy označení hlavy státu, se poprvé objevilo v americké ústavě z roku 1787. Na evropském kontinentu jej měli jako první hlavu státu občané Italské republiky (1802-05) a druhé Francouzské republiky (1848-52). Na území Čech, Moravy a Slezka se vznik úřadu prezidenta datuje od roku 1918¹, kdy byl vyhlášen Československý stát a do tohoto úřadu jmenován Národním výborem, tzv. aklamací (souhlasný potlesk), profesor Tomáš Garrigue Masaryk. Národní výbor v té době zastával jak pravomoci vlády, tak i převážnou většinu pravomocí prezidenta.² Již v roce 1920 byla přijatá nová ústava³, která upravovala pravomoci hlavy státu. Hlavním rozdílem oproti Ústavě z roku 1918 bylo, že prezident již nebyl odpovědný Národnímu shromáždění a kromě vyhlášení války a ratifikace mezinárodních smluv nepotřeboval spolupodpis předsedy vlády. Další pravomocí, která byla prezidentovi přidána a vychází ještě z dob monarchie, bylo udělování milostí, tudíž prezident mohl dát příkaz k zrušení trestního řízení či zmírnění trestu. Mnichovský diktát z roku 1938 se stal aktem rozbití systému evropské, ne-li dokonce světové bezpečnosti, aktem vedoucím bezprostředně k druhé světové válce a aktem, který znamenal faktický konec nezávislosti (suverenity) Československa. Jeho vynucené přijetí Československem znamenalo i porušení Československé Ústavy, která v §3 vázala změnu hranic republiky na souhlas Národního shromáždění – to však nebylo ani svoláno. Po Mnichovské dohodě, v době tzv. druhé republiky, byly díky následujícím ústavním změnám pravomoci prezidenta značně zesíleny, prezident byl zmocněn vydávat dekrety s ústavní mocí a společně s vládou měl právo nahrazovat po dva roky zákony vládními nařízeními, čímž se fakticky staly jak exekutivní, tak i zákonodárnou mocí ve státě. Tento stav dlouho nevydržel a díky událostem ze 14. na 15.3 1939 se po prohlášení

¹ Období tzv. První republiky (28.10.1918 – 29.9.1938)

² ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 37/1918 Sb, o prozatimní ústavě

³ ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 121/1920 Sb, Ústavní listina Československé republiky

tzv. státního prezidenta E. Háchy o „vložení osudu českého národa a země do rukou vůdcových“⁴ Československá republika rozdělila na Protektorát Čechy a Morava, přičemž Slovensko se osamostatnilo. V Protektorátu se z prezidenta stala pouhá loutka a v podstatě neomezeným vládcem na území Protektorátu se stal zv. Reichsprotektor, pověřený zástupce „chráničímho státu“, tedy Německé třetí říše. Reichsprotektor mohl vydávat vlastní nařízení a vetovat nejen jakýkoliv zákon schválený protektorátní vládou, ale i soudní rozsudek, pokud odporoval německým zájmům. Během 2. sv. války se exilovým prezidentem stal Dr. Eduard Beneš, který nebyl ze svých pravomocí pouze hlavou státu, ale také na něj byla přenesena i zákonodárná moc v podobě prezidentských dekretů⁵. Konstrukce s prezidentskými dekrety se sice neopírala o žádné ustanovení ústavních listin z roku 1920 (měla revoluční povahu), odpovídala však představě o mimořádných pravomocích prezidenta republiky v období ústavní nouze, války a poválečného období. Za působení institutu exilového prezidenta, bylo vydáno 44 dekretů, z toho 10 ústavních, které byly publikovány v exilovém Úředním věstníku Československém. Tyto právní akty musely být dále po obnově suverenity Československa publikovány ve Sbírce zákonů a schváleny Parlamentem (Prozatímním Národním shromážděním).⁶ Po konci 2. sv. války v následujícím funkčním období prezident Dr. Eduard Beneš odmítl podepsat novou Ústavu⁷ a 7. Června 1948 (den před nabytím účinnosti zákona) abdikoval. Po abdikaci se hlavou státu stal předseda ÚV KSČ Klement Gottwald, který ještě téhož roku podepsal několik zákonných úprav, které byly minimálně z ústavního hlediska sporné a napomáhaly komunistickému režimu k odsouzení mnoha opozičních činitelů. V roce 1957, kdy byl prezidentem Antonín Zápotocký, byla dosavadní ústava nahrazena tzv. „socialistickou“ ústavou, která prezidentu republiky předepsala výše nespécifikovanou odpovědnost Národního shromáždění, z čehož z formálního hlediska vyplývá, že prezident se stal pouhým pomocným orgánem Parlamentu. Ke konci roku 1989, v době zv. „sametové revoluce“ se mnoho ústavních zákonů výrazně změnilo. Příkladem je zákon č. 182/1989 Sb. upravující ústavní slib prezidenta republiky, ve kterém se již nezavazuje k věrnosti socialismu. V roce 1992 byla upravena volba prezidenta, která umožňovala volbu ve více

⁴ PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA, zákon č. 75/1939 Sb., o Protektorátu Čechy a Morava

⁵ ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 20/1945 Sb., Ústavní dekrety presidenta republiky č. 2 uř. Věst. Čsl., o

⁶ Tzv. ratihabice

⁷ ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 150/1948 Sb.,

kolech, což mělo pomoci ve volbě prezidenta. To však nepomohlo a po rezignaci Václava Havla, Federální shromáždění nedokázalo zvolit nového kandidáta. Následně 25. 11. 1992 proto Národní shromáždění schválilo ústavní zákon o zániku ČSFR a 1. 1. 1993 vznikají dva samostatné celky, tedy Česká republika a Slovenská republika. Se vznikem nového státu také vznikla nová Ústava ČR, která vychází z minulé Ústavy ČSFR. Tato ústava, až na některé novelizace, včetně volby prezidenta platí až do dnes.

5 Vývoj úvah nad přímou volbou prezidenta a průběh přímé volby prezidenta republiky

Než se dostaneme k samotným pravomocím prezidenta, musíme si nejprve zodpovědět otázku, co zapříčinilo změnu legislativy v oblasti volby prezidenta.

5.1 Vývoj úvah nad přímou volbou

Úvahy nad zavedením přímé volby prezidenta vždy silně rezonovaly českou a československou společností a sílily v dobách krizí, kdy se strany nedokázaly jednotně domluvit. Občanská společnost to silně pociťovala a vytvářela tlak ke změnám.

Vůbec první úvahy nad zavedením přímé volby prezidenta se vedly ve 30. letech 20. Století. Tehdy se politická garnitura nedokázala jednoznačně shodnout na vojenské obraně státu proti nacistickému Německu. Demise prezidenta Beneše, stejně jako jeho následný exil do zahraničí, povzbudila některá extrémistická hnutí k požadavkům na přímou volbu prezidenta.

Po vzniku samostatného českého státu tlak na změnu volby prezidenta stále sílil a po konci mandátu Václava Havla se začala přímá volba prezidenta objevovat i v předvolebních programech některých politických stran.

Situace, kdy se projevila asi největší neschopnost Parlamentu zvolit hlavu státu, nastala v roce 2003, kdy se o post prezidenta ucházelo 7 kandidátů a zvolen byl až ve 3. kole Václav Klaus.

Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 se vítězi staly strany, které se ve svém předvolebním programu zasazovaly o přímou volbu prezidenta, a díky tomu se toto téma stalo jednou z priorit vlády. Nakonec návrh ústavního zákona o přímé volbě prezidenta předložila vláda Poslanecké sněmovně 29. Června 2011. Poslanecká sněmovna 14. prosince 2011 vyjádřila souhlas v jasném počtu 159 poslanců a návrh mohl pokračovat k dalšímu jednání do Senátu. V Senátu již tento návrh neměl tolik příznivců, přesto však byl přijat 49 senátory (22 proti) a následně byl 17. února 2012 podepsán prezidentem

Václavem Klausem⁸. Kromě novy ústavního zákona musel být později také přijat prováděcí zákon⁹, který podrobněji popisoval samotnou volbu prezidenta.

5.2 Kandidatura a samotný průběh volby prezidenta v přímé volbě

Přímá volba prezidenta na rozdíl od nepřímé nepočítá pouze s kandidáty, které navrhne některá z Parlamentních stran, a tak musela přijít i změna v prováděcím zákoně o volbě prezidenta, který definuje, kdo na post prezidenta může kandidovat a jak taková volba probíhá. Tyto definice si stručně popíšeme a využijeme praktických znalostí z první přímé volby prezidenta, která se uskutečnila v lednu 2013.

5.2.1 Kdo může být kandidátem

Kandidovat může osoba, která má právo volit a je starší 40 let. Kandidát může být zapsán na kandidátní listinu několika způsoby, a to když:

- a) kandidující osoba získá do petičního archu nejméně 50 000 platných podpisů oprávněných voličů
- b) kandidát je navržen 20 poslanci nebo 10 senátory

U kandidatury formou petice by bylo dobré podotknout, že volič nemusí podepsat petiční arch pouze jednoho kandidáta, ale může jich podepsat více a tím napomoci větší diverzifikaci kandidátů.

5.2.2 Průběh přímé volby prezidenta

Poté, co kandidáti splní již zmiňované podmínky, podají své petiční archy nejpozději 66 dnů před volbou prezidenta na Ministerstvo vnitra, které zkontroluje všechny náležitosti a pravost podpisů. Následně po podání dokumentace Ministerstvu vnitra je kandidát povinen zřídit volební výbor čítající 3 až 5 osob, který budou mít na starost financování kampaně. Dále si kandidát musí nechat založit transparentní účet, určený

⁸Ústavní zákon č. 71/2012 Sb., který mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů

⁹ Zákon č. 275/2012 Sb., o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů

výhradně na financování volební kampaně. Následně je občanům umožněno sledování pohybu na tomto účtě prostřednictvím internetových stránek. Po skončení volební kampaně musí kandidáti tyto účty zrušit a přebytek, který nebyl využit při volební kampani, převést na kandidátem určené veřejně prospěšné účely.

Volbu prezidenta vyhlašuje předseda Senátu a uveřejňuje toto rozhodnutí ve Sbírce zákonů¹⁰. Volba je rozdělena do dvou kol a do druhého kola postupují dva kandidáti, kteří v prvním kole získají nejvíce hlasů. Vítězný kandidát z druhého kola následně skládá slavnostní slib, při kterém se dotýká Ústavy ČR.

5.3 První přímé volby prezidenta republiky

V roce 2013 se uskutečnila historicky první přímá volba prezidenta, tudíž byl zájem o kandidaturu veliký. Kandidátů, kteří podali petiční arch, bylo 20, avšak jenom 9¹¹ splnilo daná kritéria a bylo připuštěno do prvního kola volby¹².

Již na začátku se vyskytlo několik problémů, a dokonce kvůli žalobě Tomia Okamury u Ústavního soudu hrozilo, že se volby budou muset posunout. Nakonec však Ústavní soud neshledal, že by došlo k porušení Ústavy a pouze dodal¹³: „*Je-li účelem petice zjištění relevantní podpory a serióznosti kandidatury, nelze je realizovat toliko způsobem, z něhož není zřejmé, zda petent uvedl skutečně svoje vlastní údaje a k nim připojil svůj vlastnoruční podpis ...*“ Co se týče kandidatury, pouze tři kandidáti¹⁴ byli zapsáni na kandidátní listinu díky nominaci Parlamentu, z čehož můžeme usoudit, že i občanská společnost měla na volbě prezidenta značný podíl.

¹⁰ Při poslední volbě viz. zákon č. 322/2012 Sb., rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky

¹¹ Nejdříve bylo vyhověno 8 kandidátům, ale po stížnosti u Nejvyššího správního soudu, který stížnost uznal za oprávněnou, byla připuštěna do prvního kola i Jana Bobošíková

¹² Těmito kandidáty byli: Jana Bobošíková, Jiří Diensbier, Jan Fischer, Taťána Fischerova, Vladimír Franz, Zuzana Roithová, Přemysl Sobotka, Karel Schwarzenberg a Miloš Zeman

¹³ Zákon č. 27/2012 Sb., náleží ústavního soudu. 2013

¹⁴ Jiří Diensbier (ČSSD), Přemysl Sobotka (ODS) a Karel Schwarzenberg (TOP 09)

V prvním kole¹⁵, které se konalo 11. a 12. ledna, nakonec vyhrál Miloš Zeman s 24, 21% hlasů a do druhého kola ho doprovodil Karel Schwarzenberg s 23, 40 % hlasů. I ve druhém kole, které se konalo o týden později, znovu zvítězil s 54,80 % hlasů Miloš Zeman.

Slavnostní inaugurace se uskutečnila ve Vladislavském sále Pražského hradu 8. března 2013, čímž se Miloš Zeman oficiálně stal hlavou státu.

První přímá volba prezidenta, tedy až na porodní bolesti s transparentními účty a nedůslednou kontrolou podpisů u petičních archů, dopadla vcelku dobře. Po dílčí novelizaci by neměl být problém, aby byl tento zákon použit i při další volbě hlavy státu.

¹⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01 – 12.01.2013*[online]. 2013[cit. 2015-03-02]. Dostupné z : <http://www.volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ>

6 Postavení prezidenta a jeho pravomoci

Teď, když jsme si stručně popsali historický vývoj institutu prezidenta, můžeme se zabývat tím, jak je tento institut definován, v již zmíněné Ústavě ČR.

Prezident má ve státě výsostné postavení, a tak jsou všechna jeho práva a povinnosti obsažena v Ústavě ČR v Hlavě třetí, která definuje moc výkonnou¹⁶. Moc výkonná je dle Ústavy tvořena prezidentem republiky a vládou. Vláda je dle Ústavy považována za vrcholný orgán výkonné moci. Prezident republiky je dle Ústavy označován za hlavu státu, což se zdá být podle profesora Václava Pavlíčka dosti nešťasné pojmenování. „*Pokud budeme vycházet z organického pojetí státu, které přirovnává státní moc k orgánům lidského těla. Hlava těla, a tedy i hlava státu, je na pomyslném vrcholu a považuje se za nejvyšší orgán a orgán ostatním orgánům nadřazený.*“¹⁷ Označení „hlava státu“ je v dnešní době spíše čestné označení, které vychází z dob monarchie a v dnešní době se využívá zvláště při styku na mezinárodní úrovni.

Zařazení prezidenta republiky do výkonné moci vychází ještě z historického uspořádání, konkrétně z Ústavy z roku 1920. Prezidentské pravomoci budeme převážně hledat ve dvou výčtech v čl. 62 a čl. 63 Ústavy České republiky. Dá se říci, že prezident ve srovnání s dalšími zeměmi nedisponuje žádnými netypickými pravomocemi, ani není nijak neobvykle omezen.¹⁸

V další části se budeme zabývat jednotlivými pravomocemi a jejich rozdělením dle Ústavy (s nutností kontrasignace a bez nutnosti kontrasignace).

6.1 Pravomoci bez nutnosti kontrasignace

Jak již bylo výše zmíněno, Ústava dělí pravomoci prezidenta dle tzv. institutu kontrasignace. V tomto případě se budeme bavit o pravomocích bez kontrasignace, které jsou taxativně uvedeny v čl. 62 Ústavy. Jedná se o pravomoci, u kterých prezident

¹⁶ viz. rozdělení dělby moci na výkonnou, zákonodárnou a soudní

¹⁷ PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Vyd. 2., nezměn., V Leges 1. Praha: Leges, 2014, 363 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-053-6.

¹⁸ *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2012, roč. 2011, ISSN 0323-0619

nepotřebuje spolupodpis žádné další osoby. Všechny tyto pravomoci však nemají stejné využití a tak se mohou dále dělit do několika skupin. Jak uvádí Marek Antoš z katedry ústavního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy: „*Některé může prezident vykonávat pouze za určitých, Ústavou přesně stanovených podmínek, kdy jiný činitel konat nemůže a prezidentovo rozhodnutí nemůže způsobit žádnou škodu, ale naopak může pouze pomoci rozhybat celý ústavní systém. Jiné pravomoci může prezident vykonat pouze v součinnosti s jiným ústavním orgánem, tedy na jeho návrh nebo s jeho souhlasem.*“¹⁹ Do poslední skupiny pak můžeme zařadit pravomoci, u kterých je zcela na prezidentovi, jak se rozhodne a nemusí s nikým spolupracovat. Do pravomocí bez kontrasignace můžeme také zařadit dle nálezu Ústavního soudu i všechny činy (právní akty) prezidenta, které nejsou rozhodnutími. Takovými právními akty jsou např. ústní projevy hlavy státu, cemoniální záležitosti zastřešované Pražským hradem, podání návrhu zrušení k Ústavnímu soudu a další.

6.1.1 Jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády

Jak již nadpis napovídá, u těchto pravomocí se budeme zabývat vztahem prezidenta k vládě jako celku, či samotnému jmenování předsedy vlády a ministrů.

6.1.1.1 Jmenování a odvolání předsedy vlády

V první řadě prezident jmenuje předsedu²⁰. Z Ústavy vychází, že prezident republiky jmenuje předsedu vlády (až na výjimky uvedeny v čl. 70 Ústavy) podle své volné úvahy, tedy čistě teoreticky prezident může jmenovat kohokoliv. Přesto je však podle Karla Klímy prezident značně limitován institutem ústavní odpovědnosti vlády, tedy tím, že vláda, které je následně sestavena a jmenována prezidentem, musí získat v Poslanecké sněmovně důvěru. To znamená, že prezident je nucen jmenovat předsedou vlády osobu, která bude schopna navrhnout takové složení vlády, které bude schopno projít

¹⁹ *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2012, roč. 2011, ISSN 0323-0619

²⁰ jmenování je konkretizováno v čl. 68 odst. 2. a 4. Ústavy

hlasováním o důvěře vlády. Z tohoto důvodu prezident většinou jmenuje předsedou vlády představitele politické strany, která je nejpočetněji zastoupena v Poslanecké sněmovně, či osobou, u které je známa vysoká podpora Poslanecké sněmovny. Zde se také dostáváme k problému tzv. ústavních zvyklostí, tedy mimoústavních mezikroků. Prezident republiky podle ústavní praxe, která je však relativně krátkodobá, jmenuje předsedou vlády volebního vůdce strany, která ve volbách získala nejvíce mandátů, případně jinou osobu, která byla určena vítěznou stranou. Podle Karla Klími lze spíše soudit, že jmenování vůdce nejsilnější strany předsedou vlády bylo motivováno spíše pravděpodobností, že se této osobě podaří sestavit vládu, kterou Poslanecká sněmovna podpoří. Tento fakt však nelze vymezit na 3. úřednickou vládu premiéra Jiřího Rusnoka²¹, kterou prezident republiky Miloš Zeman jmenoval i přes negativní postoj Poslanecké sněmovny. A samotný prezident republiky Miloš Zeman se vyjádřil v rozhovoru pro deník Právo takto „*Pojem ústavní zvyklosti je naprosto idiotský, protože kdyby to byly opravdu ústavní zvyklosti, tak by nějakým způsobem byly zakotveny v Ústavě. Jsou to jenom zvyklosti. Prezident, byť přímo zvolený, nemůže měnit Ústavu, ale má samozřejmě svaté právo měnit zvyklosti, které nejsou zakotveny v Ústavě.*“²²

Mimo jiné prezident má ve své pravomoci také odvolat předsedu vlády, ale pouze v některých případech, tedy kdy:

- o odvolání předseda vlády požádá sám
- ani na druhý pokus se předsedovi vlády nepodařilo sestavit vládu, které by dostala od Poslanecké sněmovny důvěru
- je ustanovena nově zvolená schůze Poslanecké sněmovny.

6.1.1.2 Jmenování a odvolávání ministrů

Poté, co je jmenován do funkce předseda vlády, následuje pro prezidenta republiky další ústavní povinnost, a to jmenování ministrů. Ministry jmenuje prezident na návrh

²¹ 10. 7. 2013 – 29. 1. 2014

²² OVČÁČEK, Jiří. *Zeman: Koalice se 101 podpisy má určitě naději na pokus o sestavení vlády* [online]. [cit. 2015-10-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/307453-zeman-koalice-se-101-podpisy-ma-urcite-nadeji-na-pokus-o-sestaveni-vlady.html>

předsedy vlády, avšak podle Vladimíra Adamuse ²³ „Z ústavy neplyne, že by prezident republiky, byť posléze vázan návrhem předsedy vlády, nemohl odmítat některé osoby navržené na funkci ministra jako nevhodné nebo nepřijatelné.“

Mimo jiné v pravomocích prezidenta republiky je také přijímání demisí ministrů. Prezident republiky musí vždy přijmout demisi ministra, která je navrhována předsedou vlády, avšak v případech, kdy o demisi požádá sám ministr, není prezident zcela povinen tutu demisi přijmout. Zařivím příkladem byl rok 1997, kdy prezident Václav Havel odmítl demisi tehdejšího ministra vnitra Jana Rumla²⁴.

6.1.2 Svolávání zasedání Poslanecké sněmovny

Prezident republiky svolává nově zvolenou Poslaneckou sněmovnu, její zasedání by mělo být zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb²⁵. Ústava také počítá s případem, kdy prezident nesvolá nově zvolenou Poslaneckou sněmovnu do požadované lhůty. V tom případě se Poslanecká sněmovna sama svolá třicátý den po dni voleb²⁶. Jak můžeme odvodit, nejedná se o pravomoc, kterou by mohl prezident zásadně ovlivnit legislativní proces a spíše než o pravomoci by se dalo mluvit o formální záštitě, kterou prezident republiky poskytuje.

6.1.3 Rozpuštění Poslanecké sněmovny

Kromě svolávání zasedání Poslanecké sněmovny má prezident ve svých kompetencích také pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a to přesně z důvodů, které jsou vypsány v Ústavě v článku 35.

²³ ADAMUS, Vladimír. O jmenování, demisi a odvolání vlády a jejich členů. *Správní právo*. 1996, : s. 73-74. ISSN 1214-3758.

²⁴ Jan Ruml rozhodnutí prezidenta akceptoval a ve funkci zůstal

²⁵ čl. 34 odst. 1 Ústavy

²⁶ čl. 34 odst. 1 Ústavy

Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže:²⁷

- a) Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny,
- b) Poslanecká sněmovna se neusnena do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,
- c) Zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je nepřístupné,
- d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi,

Mimo jiné prezident republiky Poslaneckou sněmovnu rozpustí, navrhne-li mu to Poslanecká sněmovna usnesením, s nímž vyslovila souhlas třípětinová většina všech poslanců.²⁸ Zatímco předchozí případy rozpustění Poslanecké sněmovny, jsou pouze na uvážení prezident. V odstavci 2 článku 35 Ústavy je prezident přímo vázán Poslaneckou sněmovnu rozpustit, pokud je splněn ústavní proces přijetí. Avšak i zde podle Zdeňka Koudelky z katedry ústavního práva a politologie Masarykovy univerzity vzniká částečná kontroverze, kdy platí, že se jedná o nekontrasignované rozhodnutí, ze kterého je právně odpovědný pro velezradu a tedy má svobodu posoudit, zda jsou splněny ústavní podmínky u takového kroku.²⁹

6.1.4 Pověřování vlády k prozatímnímu vykonávání jejich funkcí

V případech, kdy prezident republiky přijme demisi vlády, či jí odvolá a není okamžite ustanovena nová vláda, prezident republiky pověřuje k prozatímnímu vykonávání vládní funkce dosavadní vládu. Vláda je brána jako celek a tak není možné vládu tzv.

²⁷ čl. 35 odst. 1 Ústavy

²⁸ čl. 35 odst. 2 Ústavy

²⁹ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011, 223 s. Teoretik. ISBN 978-80-87212-95-0.

„rekonstruovat“, tedy není možné měnit obsazení ministrů v případě, že se jedná o vládu, která svoji funkci vykonává prozatimně, tedy do doby, než je sestavena nová vláda, vzešlá z nových voleb. I v tak extrémních situacích jako je umrtí jednoho z ministrů, je řízením resortu pověřen jiný ministr z této vlády. Mimo jiné vláda se své povahy nemůže podat demisi a ani jí nemůže být vyslovena nedůvěra. Pověřené vládě náleží stejná práva a povinnosti jako jakékoliv jiné vládě a je pouze na politických jednáních, zda taková vláda (bez důvěry Poslanecké sněmovny) dokáže prosadit důležité zákony. Prozatimní vláda má pouze dočasný charakter a její mandát automaticky končí jmenováním nové vlády.

6.1.5 Jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy

Prezident republiky je výsadní postavou při jmenování soudců Ústavního soudu, jeho předsedy a místopředsedy. Ústavního soudce jmenuje do funkce prezident, avšak ke jmenování se potřeba souhlasu Senátu. Senát se k návrhu prezidenta na jmenování soudce Ústavního soudu musí vyjádřit do šedesáti dní od jeho vyžádání. Pokud tak Senát nečiní, platí, že ke jmenování dal souhlas. V případech odvolání již tato funkce náleží pouze Ústavnímu soudu, který může rozhodnout o zániku funkce, z důvodu závažného kárného provinění, či z jiných důvodů, neslučitelných s funkcí Ústavního soudce.

Prezident má také pravomoc, jmenovat předsedu a dva místopředsedy Ústavního soudu, tato pravomoc je již pouze v rukách prezidenta. Funkcionářem Ústavního soudu může být pouze člen Ústavního soudu a z toho důvodu mají funkcionáři dva jmenovací dekrety: první na funkci Ústavního soudce, druhý na funkci předsedy či místopředsedy. Z toho vyplývá, že vzdát se funkce předsedy či místopředsedy neznamá zánik funkce člena Ústavního soudu.

6.1.6 Jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu

Podobně, jako u funkcionářů Ústavního soudu, prezident taktéž jmenuje předsedu a místopředsedy Ústavního soudu. Obdobně, jako u Ústavního soudu, funkcionářem Nejvyššího soudu může být pouze člen Nejvyššího soudu, o čemž v roce 2006 rozhodl nález

Ústavního soudu.³⁰ Podle Karla Klími a kolektivu se tímto rozhodnutím zpochybňuje volná prezidentova úvaha a narušuje se celková ústavní koncepce obsazení vrcholu soudní soustavy autoritou nezávislou, jak na vládě, tak na samé moci soudní (o přidělení soudce k Nejvyššímu soudu rozhoduje ministr a musí s tímto rozhodnutím souhlasit předseda Nejvyššího soudu).

Dalším problémem, který musel řešit Ústavní soud, je počet místopředsedů Nejvyššího soudu. Výsledek posuzování Ústavním soudem je trochu komplikovanější. Na jedné straně Ústavní soud neshledal navýšení počtu místopředsedů Nejvyššího soudu v rozporu s ústavním pořádkem, avšak na druhé straně konstatoval, že zakotvení neurčitého počtu místopředsedů Nejvyššího soudu v ZSS³¹ není v pořádku a měli by se jím zákonodárci zabývat.

³⁰ Nález Pl. ÚS 87/06

³¹ Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákon. In: 6/2002 Sb.

6.1.7 Odpouštění a zmírňování trestů uložených soudem a zahlazování odsouzení

Ústava ČR a ani jiný ústavní zákon nezná pojem „*milost*“, avšak podle § 366 odst. 1 trestního řádu, kde se tento pojem objevuje, můžeme odvodit, že má trestní řád na mysli pravomoci prezidenta uvedené v čl. 62 Ústavy písmena g.

Odpouštění a zmírňování trestů či jeho zahlazování je pravomocí vycházející ještě z dob monarchie, kdy byl císař také hlavou soudní moci. Podle Václava Pavlíčka,³² se jedná téměř o evropský unikát, kdy prezident republiky může udělit „*milost*“ podle svého svědomí a vědomí a nepotřebuje k tomu kontrasignaci předsedy vlády. Avšak na rozdíl od dob monarchie, dnes institut „*milosti*“ spíše funguje, jako jakýsi regulativní prvek trestního soudnictví.

Do novelizace Ústavy v roce 2012, byla tato pravomoc širší a obsahovala a mimojiné možnost nařízení, aby se trestní stíhání nezačalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo³³. Po novele Ústavy se tato pravomoc přesunula do čl. 63 Ústavy, tedy k pravomocím, u kterých je potřeba spolupodpis (kontrasignace).

Udělení milosti, dle trestního práva můžeme rozdělit do tří institutů:

- Agraciace – prominutí, nebo zmírnění trestu
- Rehabilitace – prominutí nebo zmírnění následků odsouzení
- Abolice – zastavení nebo nezačátní trestního stíhání, jež je nejen zánikem stíhatelnosti, ale i zánikem trestnosti činu

Prezident republiky má dle trestního řádu, který byl vytvořen v době před přijetím Ústavy ČR, možnost delegovat část svých pravomocí na ministra spravedlnosti. Jak známe z historie, tuto možnost již v roce 1994 využil prezident Václav Havel³⁴ a následující hlava státu³⁵ zrušila. Dnešní hlava státu Miloš Zeman takřka v celém rozsahu udělování milostí deleguje na ministra spravedlnosti³⁶.

³² PAVLÍČEK, V. O ústavních problémech milosti a amnestie v České republice. In *Pocta Otovi Novotnému k 70. Narozeninám*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 150-166

³³ též odborně nazýváno abolice

³⁴ Rozhodnutí prezidenta republiky: o přenesení pravomoci v řízení o udělení milosti. In: *33/1994 Sb.*

³⁵ Václav Klaus

6.1.8 Právo suspenzivního veta

Hlava státu může Parlamentu, přesněji Poslanecké sněmovně, vrátit k projednání přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního. Dle Ústavy má prezident republiky právo vrátit přijatý zákon (s výjimkou zákona ústavního), s odůvodněním do 15 dnů ode dne, kdy mu byl zákon postoupen. O vrácení tohoto zákona hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Jestliže se Poslanecká sněmovna rozhodne setrvat na zachování (trvá na jeho existenci) zákona, tedy pro zákon bude hlasovat nadpoloviční většina všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak je zákon považován za neplatný a nemůže být publikován.

V případech, kdy je prezidentské veto přehlasováno, prezident tento zákon nepodepisuje a jeho podpis tzv. absentuje.

6.1.9 Podepisování zákonů

Hlava státu podepisuje přijaté zákony. Současně s hlavou státu přijatý zákon podepisují nejvyšší představitelé zákonodárné a výkonné moci. Pořadí podpisů je odvozeno od časové posloupnosti podepisujících osob. Na prvním místě je podpis předsedy Poslanecké sněmovny, po kterém následuje podpis prezidenta, tedy v případech, kdy prezident souhlasí s přijatým zákonem, či tento návrh v minulosti nevetoval. Poslední osobou, která přijatý zákon podepisuje, je předseda vlády.

Jak jsem již výše částečně nastínil, prezident republiky nemusí podepisovat přijatý zákon nejen v případě využití suspenzivního veta, které bylo následně Poslaneckou sněmovnou přehlasováno, ale také v situaci, kdy tohoto práva prezident nevyužije, avšak s daným zákonem nesouhlasí. Ústava o této situaci nijak nepojednává, avšak podle Jiřího

³⁶ Rozhodnutí prezidenta republiky: o přenesení pravomoci v řízení o udělení milosti. In: *378/2013 Sb.*

Jiráskova³⁷ patří mezi ústavní zvyklosti, které hojně využívala, bývala hlava státu Václav Klaus.

Kromě přijatých zákonů, hlava státu také podepisuje zákonná opatření Senátu, a to společně s předsedou Senátu a předsedou vlády.

6.1.10 Jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu

Dle článku 62, písmena j) Ústavy, prezident republiky jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu. V tomto případě, na rozdíl, od jmenování funkcionářů Ústavního soudu může prezident jmenovat jen tu osobu, kterou mu navrhne Poslanecká sněmovna, avšak není povinen jmenovat každého navrženého kandidáta Poslaneckou sněmovnou.

6.1.11 Jmenování členů Bankovní rady České národní banky

Další výhradní pravomocí prezidenta je jmenování celé Bankovní rady České národní banky, přesněji 7 osob. Z těchto sedmi jmenovaných prezident vybírá dva viceguvernéry a jednoho guvernéra, který celou Českou národní banku vede. Jak již vychází z výše uvedeného slova výhradní, je pouze na prezidentovy, které osoby jmenuje do úřadu či posléze odvolá³⁸.

³⁷ JIŘÍ JIRÁSEK: Může nebo musí prezident schválený zákon podepsat?, sborník *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav Brno 2005, ISBN 80-210-3611-7, s. 86-87

³⁸ Zákon České národní rady: o České národní bance. In: *6/1993 Sb*

6.1.12 Podání přezkumů k ústavnímu soudu

Prezident republiky se svými pravomocemi nespadá do zákonodárné moci, přesto však může ovlivnit znění zákonů skrze Ústavní soud. Dle zákona o Ústavním soudu³⁹ má prezident republiky pravomoc podat návrh na zrušení zákonu nebo jeho jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písmena a) Ústavy.

Podobnou pravomoc má hlava státu i v případě mezinárodních smluv. Prezident republiky může požádat ústavní soud o posouzení souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem, a to od okamžiku, kdy mu byla předložena k ratifikaci⁴⁰.

V obou zmíněných případech se hovoří o tzv. abstraktní kontrole ústavnosti, tedy kontrole, zda je norma v souladu s ústavním pořádkem.

6.2 Pravomoci prezidenta s nutností kontrasignace

Druhou skupinou prezidentských pravomocí jsou tzv. pravomoci s nutností kontrasignace. Aby prezident u těchto pravomocí mohl vydat rozhodnutí, potřebuje k tomu kontrasignaci, tedy spolupodpis předsedy vlády, nebo vládou pověřeného ministra. Tímto podpisem vláda fakticky přebírá odpovědnost za prezidentovo rozhodnutí, avšak předseda vlády není hlavě státu při kontrasignaci nadřazen, jelikož vláda nemůže prezidenta přinutit k určitému jednání. Nadále se tedy budeme bavit o pravomocích, které jsou demonstrativně vyčteny v čl. 63 Ústavy. V odst. 1 tohoto článku ústavy nalezneme konkrétní pravomoci, zatímco v odst. 2 téhož článku, se jedná o další pravomoci, které nejsou výslovně v ústavě uvedeny, stanoví-li tak zákon.

³⁹ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 6/1993 Sb.: o Ústavním soudu. In: *Sbírka zákonů*. 1993. Dostupné také z: <http://www.usoud.cz/zakon-o-ustavnim-soudu/>

⁴⁰ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 6/1993 Sb.: o Ústavním soudu. In: *Sbírka zákonů*. 1993. Dostupné také z: <http://www.usoud.cz/zakon-o-ustavnim-soudu/>

6.2.1 Zastupování státu navenek

Jedna z kompetencí, kterou prezidentovi udává čl. 63 odst. 1 Ústavy je zastupování státu navenek. Jedná se především o závazné, nikoli však pouze reprezentační, projevy jménem státu vůči mezinárodním organizacím, jakými mohou být například OSN⁴¹, setkání hlav států Víšegrádské čtyřky, či projev hlavy státu v Parlamentu EU. Ke svým projevům hlava státu nepotřebuje kontrasignaci předsedy vlády, či jiného pověřeného člena vlády. Z tohoto důvodu často nastává problém ve sjednocování zahraniční politiky mezi hlavou státu a vládou. Příkladem může být aktuální postoj hlavy státu k Ukrajinské krizi, který se značně neshoduje s postojem vlády.

6.2.2 Sjednání a ratifikace mezinárodních smluv

Další pravomocí, která souvisí se zahraniční politikou, je sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv hlavou státu. Sjednávání nemusí být pouze podepsání mezinárodní smlouvy, ale i cokoliv, co je potřeba k tomu, aby smlouva právně vznikla. Naopak ratifikace je pak schválení, neboli podpis mezinárodní smlouvy, která již byla dojednána někým jiným za Českou republiku. Dle Václava Pavlíčka „*Až ratifikací je vyjádřena vůle státu být smlouvou vázán*“⁴²

V praxi můžeme dle sjednání rozdělit mezinárodní smlouvy na⁴³:

- **Prezidentské**, které sjednává prezident a k ratifikaci je často zapotřebí souhlasu Poslanecké sněmovny. Většinou se jedná o nejvýznamější smlouvy
- **Vládní**, které nevyžadují souhlas Parlamentu, a může je dle prezidentova rozhodnutí sjednat vláda
- **Rezortní** (ministerské), které sjednává a schvaluje dle prezidentova rozhodnutí člen vlády, který je pověřen řízením příslušného ministerstva.

⁴¹ Organizace spojených národů

⁴² PAVLÍČEK, Václav et al., *Ústavní právo a státověda: II. díl. Ústavní právo České republiky*, s. 312.

⁴³ v České republice jsou tak stanoveny dle rozhodnutí prezidenta republiky o sjednávání mezinárodních smlouv č. 144/1993 Sb.

Smlouva se týká pouze jednoho rezortu a nevyžaduje souhlas Poslanecké sněmovny

6.2.3 Vrchní velitel ozbrojených sil

Podle čl. 63. Odst. 1 písm. c) Ústavy prezident republiky je vrchním velitelem ozbrojených sil, což znamená, že prezident republiky je nadřízeným všech příslušníků ozbrojených sil. Dle zákona o ozbrojených silách ČR ⁴⁴se ozbrojené síly člení na Armádu České republiky, Vojenskou kancelář a Hradní stráž.

Prezident má jako vrchní velitel ozbrojených sil tyto pravomoci:

- a) schvalovat základní vojenské řády;
- b) jmenovat a odvolávat náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta republiky;
- c) propůjčovat čestné nebo historické názvy vojenským útvarům, vojenským zařízením a vojenských záchranným útvarům;
- d) propůjčuje bojové prapory vojenským útvarům, vojenským zařízením a vojenských záchranným útvarům.

Mimo jiné prezident jmenuje náčelníka Generálního štátu Armády České republiky, a to na návrh vlády a projednání s příslušným výborem Poslanecké sněmovny.

Prezident má také pravomoc nařízení a zrušení mobilizace ozbrojených sil. Mobilizace je prováděna tzv. mobilizační výzvou, kterou prezident republiky vyhlašuje na návrh vlády. ⁴⁵

Prezident má také právo účastnit se schůze Bezpečnosti rady státu a vyžadovat od ní a jejich členů zprávy. ⁴⁶Také s jejími členy projednává otázky, které patří do působnosti Bezpečnosti rady. Z praktických důvodů se v této oblasti nevyžaduje pouze spolupodpis předsedy vlády, ale i ministra obrany, případně ministra vnitra.

⁴⁴ ČESKÁ REPUBLIKA. *Zákon č. 219/1999 Sb. v aktuálním znění: o ozbrojených silách České republiky.*

⁴⁵ § 23 zákona č. 585/2004 Sb. v aktuálním znění, o branné povinnosti a jejich zajišťování

⁴⁶ čl. 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb. v aktuálním znění, o bezpečnosti České republiky.

6.2.4 Mezinárodní povinnost hlavy státu

Další kompetence prezidenta, které úzce souvisí s mezinárodní politikou, můžeme najít v čl. 63 odst. 1 Ústavy.

Jedná se o pravomoc hlavy státu přijímat vedoucí zastupitelských misí, tedy zástupce cizích zemí či mezinárodních organizací. Ústavou se myslí slavnostní prvotní přijetí a též audienci při příležitosti ukončení diplomatické mise. Při slavnostním přijetí vedoucí zastupitelské mise odevzdává do rukou prezidenta republiky pověřovací listinu velvyslance, resp. Bully papežského nuncie. Postup při přijímání, stejně tak i dělení vedoucích zastupitelských misí do tříd, je upravena Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích, která patří do právního řádu České republiky⁴⁷.

Jak již bylo zmíněno, vedoucí zastupitelských misí můžeme dle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích rozdělit do tříd:

- a) velvyslanci nebo munciové pověření u hlav států, a jiní šéfové misí rovnocenné hodnosti;
- b) vyslanci, ministři a internunciové, pověření u hlav států;
- c) chargés d' affaires, pověření u ministrů zahraničních věcí.

Pokud se budeme bavit o hlavě státu, tak pouze první dvě třídy jsou pověřovány přímo prezidentem.

Kromě přijímání a odvolávání vedoucích zastupitelských misí, hlava státu také pověřuje a odvolává vlastní vedoucí zastupitelských misí, které vysílá do zahraničí. Hlava státu z téhož pravomoci není odpovědná a tak tento akt podléhá kontrasignaci. Pověřování se po udělení agrémentu⁴⁸ realizuje ústanovovacím aktem prezidenta republiky, tedy vydáním pověřovací listiny.

V případě odvolání vedoucího diplomatické mise, se vyhotoví odvolací listina⁴⁹, která je odevzdána hlavě státu.

⁴⁷ ČESKÁ REPUBLIKA, předpis č. 157/1964 Sb. v aktuálním znění, Vyhláška ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích

⁴⁸ Žádost o agrément zasílá ministr zahraničních věcí ČR svému resortnímu kolegovi cizího státu diplomatickou cestou

⁴⁹ Letters de rappel

6.2.5 Vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu

Prezident republiky vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a Senátu dle čl. 17 Ústavy, tedy:

(1) Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí.

(2) Byla-li Poslanecká sněmovna rozpůštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpustění.

Také zanikne-li mandát senátora v průběhu volebního období, vyhlásí prezident doplňovací volby na tento uvolněný mandát tak, aby se volby konaly nejpozději 90 dnů poté, co mandát senátora zanikl. Doplňovací volby prezident nevyhlásí, pokud by se měly konat v posledním roce volebního období⁵⁰

6.2.6 Jmenování a povyšování generálů

Pravomoc jmenovat a povyšovat generály má hlava státu vůči armádě⁵¹, ale i bezpečnostním sborům. Jedná se o pravomoc, u které je nutná kontrasignace vlády a je omezena pouze na jmenování a povyšování do generálských hodností.

Obdobně jako jmenování, hlava státu má také pravomoc odejmout generálskou hodnost (degradace) za úmyslné zvláště závažné porušení služebních povinností. Na rozdíl od jmenování však degradaci nenajdeme v Ústavě, ale v zákoně o vojácích z povolání.⁵² Stejně jako u jmenování, degradaci navrhuje vláda.

⁵⁰ § 80 zákona č. 247/1995 Sb. v aktuálním znění, o volbách do Parlamentu České republiky.

⁵¹ § 7 odst. 4 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

⁵² § 21 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

6.2.7 Propůjčování a udělování státních vyznamenání

Prezident republiky propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán, což se v novodobé historii ještě nestalo. Prezident je vázán zákonem o státních vyznamenáních ČR⁵³ a nezrušenými ustanoveními zákona o státních vyznamenáních České a Slovenské Federativní Republiky.⁵⁴ Slavnostní předání státních vyznamenání se koná vždy 28. října, tedy v den státního svátku ke vzniku České republiky. Hlava státu může propůjčit nebo udělit státní vyznamenání na návrhy Poslanecké sněmovny, Senátu či vlády. Návrhy může i nemusí akceptovat a může se rozhodnout vyznamenat osoby podle svého uvážení.

S touto pravomocí také vzniká asi nejvíce kontroverzí, už jenom požadavek tzv. lustrace pro případné nositele řádů a medailí je sporný, jelikož nemá oporu v zákoně.

6.2.8 Jmenování soudců

Hlava státu jmenuje soudce obecných soudců a jmenování je závislé na kontrasi gnaci vlády. Na rozdíl od Ústavních soudců a soudců Nejvyššího soudu, hlava státu neprovádí přidělení ke konkrétnímu soudu a instanci. Po složení slibu před hlavou státu je teprve určeno ministrem spravedlnosti, k jakému konkrétnímu soudu se soudce připojí. Prezident nemůže soudce odvolat, pouze může jako kárný žalobce navrhnout jeho sezazení u Nejvyššího správního soudu v kárném procesu.

6.2.9 Nařízení, aby se trestní řízení nezahajovalo, nebo aby se v něm nepokračovalo

Prezident republiky může nařídit, aby se trestní řízení nezahajovalo (aby byla osoba sproštěna všech obdvinění), nebo aby se v něm nepokračovalo (např. zrušení soudního řízení). Do novelizace Ústavy v roce 2012 pravomoc spadala do čl. 62 Ústavy, tedy do

⁵³ Zákon č. 157/1994 Sb., o státních vyznamenáních České republiky

⁵⁴ § 16 a 18 zákona č. 404/1990 Sb. o státních vyznamenáních České a Slovenské Federativní Republiky

pravomocí bez kontrasignace, avšak s novelizací přišla i nutnost spolupodpisu předsedy vlády, nebo jím pověřeného člena vlády.

6.2.10 Udělování amnestie

Podle čl. 63 odst. 1 písm. k) Ústavy má prezident právo udělovat amnestii. Jedná se o podobný princip, jako u udělování tzv. „*milosti*“. Na rozdíl od milosti, která se zabývá jednotlivcem, amnestie je zaměřena hromadně na určitý typ osob, které splňují daná kritéria (např. věk, druh trestu, délka trestu, ...). Pokud tedy zadaná kritéria osoba splňuje, je tzv. amnestována, tedy je na ní amnestie uplatněna. Amnestií se tedy rozumí hromadné promíjení a zmírňování trestů⁵⁵ a právních následků odsouzení⁵⁶, stejně jako právo nařizovat, aby se trestní řízení nezahajovalo a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo⁵⁷. Rozhodnutí o amnestii musí být uveřejněno ve Sbírce zákonů ČR a kromě prezidenta republiky je zapotřebí kontrasignace předsedy vlády.

Teoretickým problémem může být odpovědnost prezidenta republiky v případě úplné amnestie. Podle literatury: ⁵⁸„*Je diskutní, zda by se prezident dopustil velezrady či hrubého porušení Ústavy, kdyby hromadně prominul tresty všech odsouzených a nařádl anulaci všech trestních řízení nezahájených či pokračujících. Tento absolutistický monarchický extrém v naší historii nenastal (a pravděpodobně nenastane) kontrasignační korekturou politické a ústavní odpovědnosti na straně vlády*“

6.2.11 Další zákonné pravomoci

Kromě již vyjmenovaných pravomocí, které uvádí Ústava, může prezident republiky podle čl. 63 odst. 2 Ústavy vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně

⁵⁵ agraciace

⁵⁶ rehabilitace

⁵⁷ abolice

⁵⁸ GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky. 5.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s.179 ISBN 978-80-7380-423-7

v ústavě zakotveny, stanovili- tak zákon. Důležité je, že všechny tyto pravomoci pohlédají kontrasignaci.

Asi aktuálně nejvíce probíranou pravomocí je oprávnění jmenovat vysokoškolské profesory⁵⁹ na základě návrhu vědecké rady vysoké školy. Zde vzniká rozkol v názorech, zda prezident republiky může návrh na jmenování profesora odmítnout, či nikoliv. Takováto situace nastala v roce 2003, kdy prezident republiky odmítl jmenovat Martina C. Putnu profesorem. Podle vyjádření předsedy Rady vysokých škol Jakuba Fischera, tím mohl prezident Zeman dokonce porušit zákon. „*Pokud k tomu měl pan prezident jiné důvody, než ty, které předjímá § 73 zákona, pak se domnívám, že jeho postup je v rozporu se zákonem o vysokých školách,*“ prohlásil. Naopak podle ústavního právníka Marka Antoše v rozhovoru pro ČT 24 má prezident⁶⁰ republiky právo odmítnut jmenovat profesory, ale toto své rozhodnutí musí umět odůvodnit důvody, které musí s profesorským jmenováním souviset. Aktuálně v dnešní době již prezident jmenuje profesory jenom výjimečně⁶¹ a tuto pravomoc přenechává ministru školství a tělovýchovy.

Prezident, jako vrchní velitel ozbrojených sil, má také pravomoc v rozhodování v otázkách „branného“ zákona⁶² a to například v případě:

- Svolení ke vstupu cizinců do vojska,
- Svolení ke vstupu občanů ČR do cizího vojska (například Francouzská cizinecká legie)
- Nařízení mobilizace (např. Československá mobilizace v roce 1938)
- Nařízení mimořádných odvodů
- Provádění mimořádných opatření mimo dobu branné pohotovosti státu, a mnoho dalších

Prezident republiky má stejně jako u voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu pravomoc vyhlášovat všeobecné volby do zastupitelstva v obcích.⁶³

⁵⁹ § 73 zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách profesorů a změně a doplnění dalších zákonů

⁶⁰ Studio ČT 24: Zeman odmítl podepsat jmenování tří nových profesorů VŠ. *Česká televize* [online]. 2015 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/215411058030506>

⁶¹ Viz. jmenování tří profesorů z Univerzity obrany

⁶² Zákon č. 218/1999 Sb., v aktuálním znění, o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech

Další pravomocí, kterou prezident má, je jmenování a odvolávání předsedy Českého statistického úřadu a předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, na návrh vlády.

7 Změny a problémy související s přímou volbou prezidenta

7.1 Názory ústavních odborníků na přímou volbu jako celek

Poté, co jsme si dostatečně charakterizovali prezidentské pravomoci a průběh volby prezidenta, můžeme se podívat na problém týkající se změny pravomocí po přijetí zákona o přímé volbě prezidenta. Nejdříve si rozebereme několik odborných názorů ústavních odborníků z rozhovoru uveřejněných na internetu⁶⁴, a následně si podrobněji popíšeme problematické části Ústavy.

Podle JUDr. Jindřišky Syllové, CSc. z katedry ústavního práva PF⁶⁵ Univerzity Karlovy: *„Zavedení přímé volby prezidenta republiky je nevhodným rozkolísáním relativně bezproblémového vytváření živé ústavy České republiky, která se sotva začíná tvořit nad nedávno přijatou Ústavou. Česká republika má zatím z krátkodobého pohledu (pro ústavu je 20 let krátká doba) jednu z nejstabilnějších ústav regionu nově vzniklých demokracií střední Evropy.“*

Podobný názor zastává i kolega doktorky Syllové Doc. Ján Gronský, který s přímou volbou souhlasí, avšak ne v situaci, kdy je Ústava pouze novelizovaná a není vytvořen komplexní návrh, který by počítal se zcela novou ústavou.

Za přímou volbou se podle vedoucího katedry ústavního práva a mezinárodního práva veřejného Právnické fakulty Univerzity Palackého Doc. JUDr. Jiřího Jiráskova skrývá

⁶³ § 3 odst. 1 zákona č. 491/2001 Sb., v aktuálním znění, o volbách do zastupitelstva v obcích a o změně některých zákonů v platném znění

⁶⁴ Skrytá hrozba: Přímá volba prezidenta destabilizuje stát. Máme analýzy. In: PETŘÍK, Lukáš. *Parlamentní listy.cz* [online]. 2012 cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/exkluzivne/Skryta-hrozba-Prima-volba-prezidenta-destabilizuje-stat-Mame-analyzy-222365>

⁶⁵ Právnická fakulta

populismus a nedomyšlenost novelizace. Podle jeho slov: „*Prezidentu se sice návrhem nerozšiřují ústavní kompetence, ale jeho legitimita se výrazně posiluje. Zároveň výkonná moc tímto návrhem zbavuje Senát významné pravomoci podílet se efektivně na volbě hlavy státu, oslabuje jeho postavní zavedením souhlasu Poslanecké sněmovny s žalobou senátu na prezidenta republiky a inspiruje úvahy o úloze a opodstatněnosti druhé komory parlamentu*“.

Názorů proti přímé volbě se vyskytuje mnoho, avšak my se jimi dále nebudeme zabývat a budeme hledat argumenty, které hledí na přímou volbu hlavy státu naopak pozitivně, či zastávají neutrální názor.

Prvním z těchto představitelů je vedoucí katedry ústavního práva PF UK⁶⁶ prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc., podle kterého v nepřímé volbě vznikal čím dál větší problém nalézt vhodného kandidáta, a přímá volba by tento problém měla vyřešit. Dále se podle Aleše Gerlocha s přímou volbou pravomoci prezidenta nijak zásadně nemění od nepřímé volby.

Se stejným názorem vystupuje také Doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D z katedry ústavního práva a politologie PF Masarykovy univerzity, který dodává, že stejně jako nemusí mít způsob ustanovení do funkce vliv na pravomoc hlavy státu, nemusí mít ani žádný vliv na její odpovědnost, ať už právní či politickou.

Posledním odborníkem je právník JUDr. Jiří Hřebejk z katedry ústavního práva PF UK, který zastává spíše neutrální postoj a domnívá se, že přímá volba má smysl, pokud je prezident fakticky hlavou státu a exekutivy. Avšak v České republice tuto pozici zastává vláda a tak není přímé volba nutností, ale zároveň s její existencí nevznikají nové skutečnosti, a proto se Jiří Hřebejk přímé volbě nebrání.

Teď, když jsme citovali několik odborných názorů na přímou volbu hlavy státu, musíme si položit zásadní otázku: „*Jak se tedy změnily pravomoci prezidenta po účinnosti zákona o přímé volbě prezidenta?*“⁶⁷. Když se na novelizovaný text ústavy podíváme laickým (neprofesionálním) okem, můžeme nabrat dojmu, že se žádná významná změna nekoná, tedy snad s výhradami okolo nové úpravy ústavní žaloby na prezidenta pro velezradu.⁶⁷ Avšak podle názorů V. Dvořákové a J. Kunce⁶⁸: „*Bez ohledu na to, že by*

⁶⁶ Univerzita Karlova

⁶⁷ Čl. 65 odst. 2 a 3. Ústavy

ústavně prezidentovo postavení zůstalo nezměněné, fakticky by ona zvýšená legitimita posílila pravomoci prezidenta i vzhledem k určitým nejasnostem při výkladu ústavy. (...) Zatímco v případě prezidentovy legitimacy odvozené od parlamentu by interpretace ústavy spíše měla vyznívat v neprospěch prezidenta, v případě přímé volby naopak“

7.2 Problematika odpovědnosti přímo volené hlavy státu

Prvním problémem, který s přímou volbou nastal, je omezené chápání hlavy státu v parlamentní formě, kdy dříve prezident, stejně jako vláda byli voleni parlamentem⁶⁹, a tak i její odpovědnost směřovala k parlamentu. Se změnou volebního zákona však tato odpovědnost zaniká. Vzhledem k celostátnímu volebnímu obvodu se může prezident opřít o vyšší počet hlasů oproti ostatním voleným orgánům státní moci, čímž má prezident z logiky věci větší legitimitu. Marek Antoš k tomu následně doplňuje⁷⁰: „*Principy demokratického právního státu vyžadují, aby orgány vykovávající státní moc měly nejen demokratickou legitimitu, ale také aby byly z jejího výkonu odpovědné.*“ Avšak tato definice je v rozporu s článkem 54 odst. 3 Ústavy, kde je stanoveno, že prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný a v tomto případě za jeho jednání musí převzít odpovědnost jiný ústavní orgán.

Podle F. Adlera můžeme rozlišit dva druhy odpovědnosti: právní a politickou⁷¹. Právní odpovědností je myšlena nutnost nést následky za porušení právních povinností. Z článku 54 odst. 3 však vyplývá, že prezident republiky nenesou odpovědnost za výkon svých pravomocí. Do nového znění Ústavy bylo v článku 65 odst. 2 přidáno stíhání pro hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku, která ale podle předcházející teze nedává smysl. Prezident není ze své funkce odpovědný, z čehož plyne, že ani ústavní

⁶⁸ DVOŘÁKOVÁ, V. a KUNC, J. Otazníky nad přímou volbou prezidenta. *Parlamentní zpravodaj*, 2001, č. 12, s. 40

⁶⁹ Parlament (přesněji Poslanecká sněmovna) vládu nevolí, avšak pro fungování vlády je zapotřebí získat od Poslanecké sněmovny důvěru, tedy je Poslaneckou sněmovnou pověřena k vykonávání vládních funkcí

⁷⁰ *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2012, roč. 2011, č. 4. ISSN 0323-0619

⁷¹ ADLER, F. Prezident republiky. In *Slovník veřejného práva Československého. Svazek 3, P až Ř*. Brno: Polygrafia Rudolf M. Rohrer, 1934, s. 545 a 552-553

žaloba nemůže být podána kvůli jednání, kterého se prezident dopustil při výkonu úřadu prezidenta. Nikde ale podle Antoše není dostatečně definováno, zda prezident může být stíhán za hrubé porušení ústavy, kterého se dopustil mimo výkon své funkce, čímž odporuje účelu článku 65 odst. 2.

7.3 Rozhodnutí s kontrasignací vlády

Rozhodnutí prezidenta republiky ⁷²vyžadují ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády, či jiné osoby pověřené vládou. S touto skutečností vznikají v Ústavě ČR problémy, jelikož, oproti ústavám jiných států, v textu Ústavy ČR nejsou výslovně zakotveny kompetence vlády ve vztahu k prezidentu. Proto také nelze dojít k závěru, že by prezident byl při výkonu pravomocí vázan rozhodnutím vlády. Podle Marka Antoše ⁷³bylo až do novelizace Ústavy možné najít vysvětlení pomocí jiných výkladových metod, zejména pomocí teleogickéh či systematického výkladu, a vzít v úvahu nedostatek legitimacy a neodpovědnosti. S novelizací Ústavy se již nejví zmiňovaná opora za dostatečnou a dle slov Marka Antoše: „*Ani tento argument nelze považovat za platný*“.

7.4 Rekapitulace výhod a nevýhod přímé volby prezidenta

V této části si zrekapitulujeme výhody a nevýhody přímé volby, které před zavedením přímé volby prezidenta, zpracoval ve své publikaci ústavní soudce JUDr. Vojtěch Šimíčka, Ph.D.⁷⁴

Výhody

1. Prezident získá silný mandát a dostatečnou legitimitu

⁷² Obsažené v čl. 63 odst. 2 a 3. Ústavy

⁷³ *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2012, roč. 2011, č. 4. ISSN 0323-0619

⁷⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Aktuální problémy parlamentarismu*. Brno: Nadace Mezinárodního politologického ústavu, 1996

2. Prezident sehrává integrující roli ve společnosti, a proto je dobré, je-li představitelem většiny občanů
3. Prezident by měl být silnou a charismatickou osobností, a taková se prosadí spíše v přímé volbě
4. Přímá volba prezidenta potlačuje přílišný vliv politických stran
5. Přímá volba může být chápána jako něco, co posílí potenciál pro prosazení prvků přímé demokracie
6. Přímá volba omezuje potenciální riziko patové situace

Nevýhody

1. Přímá volba odpovídá spíše poloprezidentskému či prezidentskému modelu demokracie, a je tudíž z hlediska naší parlamentní demokracie nekoncepční
2. Přímá volba sama o sobě nic neznamena, pokud nedojde k úpravě prezidentských pravomocí, což by ale opět znamenalo přechod na jinou formu vlády
3. Přímá volba a priori nezajišťuje nadstranickost a nezávislost prezidenta
4. Přímá volba prezidenta je finančně nákladná
5. Zavedení přímé volby by zvýšilo počet frekvencí voleb, což by jen posílilo fenomén „únavy voličů“

8 Znalosti a názory laické veřejnosti o pravomocích prezidenta ČR

Součástí bakalářské práce je i sociologicko-právní výzkum, který zkoumal znalosti a názory laické veřejnosti ohledně pravomocí prezidenta.

Výzkum byl především zaměřen na oblast přímé volby a pocíťování změny samotnými občany. Z toho důvodu byly stanoveny tři hypotézy, jejíž potvrzení, či vyvrácení mělo být zprostředkováno dotazníkovým šetřením:

1. Respondenti jsou spokojeni s možností volit prezidenta republiky přímo
2. S přímou volbou a prvním přímo voleným prezidentem, se změnil názor respondentů na význam hlavy státu
3. Právní podvědomí respondentů v oblasti pravomocí prezidenta není u respondentů na vysoké úrovni.

Dotazníkové šetření proběhlo v období 24. října až 11. listopadu 2015 prostřednictvím internetové stránky vypln.to.cz, a to z převážné části online. Dotazník byl předán 157 osobám a vyplněn 118 respondenty, tedy procentuální úspěšnost vyplnění byla 75%. Respondenti byli vybráni z řad laiků bez širších znalostí práva a převážná část respondentů, hlavně díky online podobě, byly osoby mladšího (do 30 let), či středního věku (31-50).

Dotazník obsahoval 13 otázek:

- 4 otázky segmentačního typu (věk, pohlaví, místo bydliště a vzdělání)
- 9 uzavřených otázek, jejíž úkolem je indetifikovat postoj a znalosti respondentů v oblasti pravomocí prezidenta

Reprezentativní vzorek byl vybrán na základě dobrovolnosti a tak se segmentace respondentů i jejich odpovědi nemusí shodovat s velkými průzkumy vyhotovenými na určitou zakázku.

8.1 Základní přehled

Výzkumu se zúčastnilo 127 respondentů, z toho 55 osob ženského a 72 osob mužského pohlaví. Nejméně zastoupenou skupinou, v počtu 1 osoby, byly ženy ve věku 51 a více se základním vzděláním a bydlištěm v obci od 50 001 do 390 000 obyvatel. Naopak nejvíce zastoupenou skupinou, v počtu 14 osob, byly muži ve věku do 30 let včetně se středoškolským vzděláním a s bydlištěm v obci větší (nebo rovno) 390 001 obyvatel. Nejvíce respondentů bylo středoškolského vzdělání, mladšího věku s bydlištěm v obci větší než 390 001 obyvatel. Výsledné odpovědi respondentů byly zpracovány do přehledových grafů.

Tabulka 1 - Respondenti podle velikosti bydliště

	Σ	Bydliště podle počtu obyvatel				
		< 1000	1001 - 10 000	10 001 - 50 000	50 001 - 390 000	390 001 >
Ženy	55	9	7	8	11	20
Muži	72	4	12	13	12	31
Celkem	127	13	19	21	23	51

Tabulka 2 - Respondenti podle dosaženého vzdělání

	Σ	Vzdělání		
		ZŠ	SŠ	VŠ
Ženy	55	8	21	26
Muži	72	4	37	31
Celkem	127	12	58	57

Tabulka 3 - Respondenti podle věku

	Σ	Věk		
		< 30	31-50	51 >
Ženy	55	28	16	11
Muži	72	41	19	12
Celkem	127	69	35	23

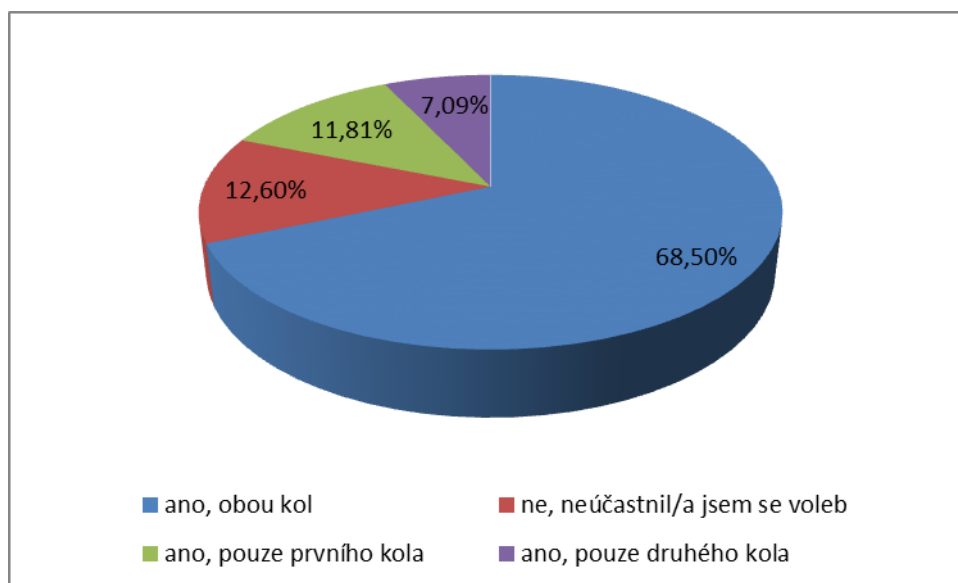
8.2 Volební účast respondentů

První uzavřená otázka (čtvrtá v celkovém šetření) měla za úkol zjistit, zda si respondenti byli schopni najít v první přímé volbě prezidenta svého kandidáta, či případně vyloučit respondenty, kteří se voleb vůbec nezúčastnili.

Z výsledného grafu č. 1 vyšlo, že 87,4 % respondentů se účastnilo volby hlavy státu, zbývajících 12,6 % tak neučinilo a proto tyto respondenti nebyli v některých otázkách zařazeni do odpovědí. Když se budeme bavit pouze o účastnících voleb, převážná část respondentů, tedy 78,3 %, byla volit v obou kolech a zbylých 21,7 % respondentů se účastnilo pouze prvního nebo druhého kola.

Z odpovědí můžeme vyvodit, že o přímou volbu měli respondenti velký zájem, což se dalo také předpokládat, jelikož se volby konaly poprvé. V dotazovaném šetření také můžeme shledat spojitost mezi stoupajícím věkem a menší volební účastí, popřípadně rostoucí velikostí obce a vyšší volební účastí. Důvodem tohoto trendu může být větší časová vytíženost respondentů a lepší mobilitou ve městech oproti menším obcím.

Graf 1- „Účastnil/a jste se prezidentských voleb v roce 2013?“

8.3 Spokojenost s výběrem kandidáta a účast respondentů v další volbě prezidenta

Pátou a šestou otázkou jsme chtěli zjistit, zda byli respondenti spokojeni s výběrem svého kandidáta a zda špatný výběr kandidáta při první přímé volbě prezidenta nebude mít za následek neúčast v další volbě hlavy státu.

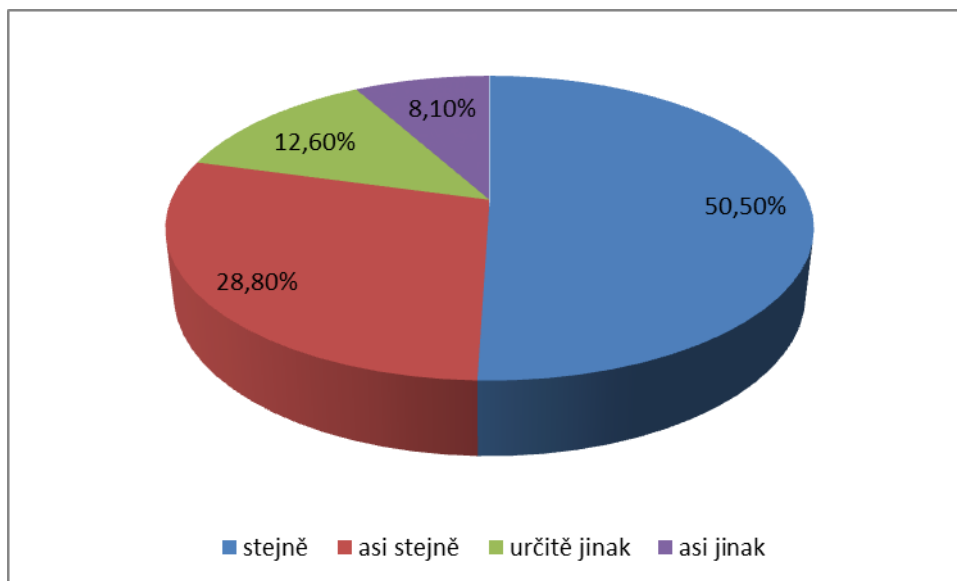
Z výsledného šetření vyšlo, že 79,3 % všech respondentů své volby spíše nelituje a pouze 20,7 % by svojí volbu spíše změnilo.

Zajímavé je, že i voliči, kteří se druhého kola neúčastnili, by svoji volbu neměnili. Dalším faktem, který nám z šetření vyšel je, že nejvíce nespokojenými voliči jsou osoby mladší 30 let a tento trend je s věkem sestupný. Důvodem nespokojenosti mladších voličů může být menší zájem o politiku a lehčí ovlivnitelnost vnějším prostředím, například rodina, přátelé, sociální sítě apod.

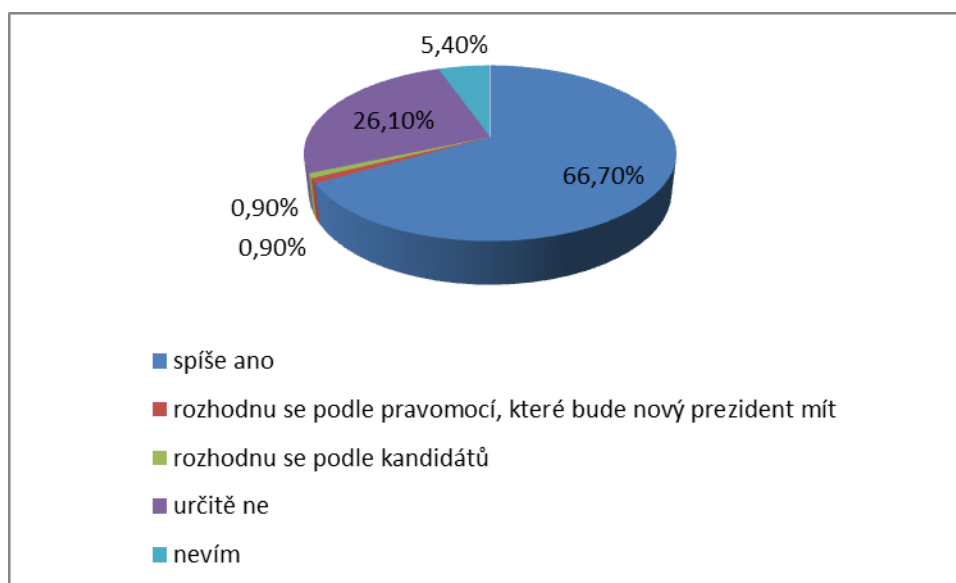
V otázce účasti v příštích volbách se respondenti vyjádřili převážně pozitivně, tedy 66,7 % předpokládá, že se volby zúčastní, dalších 26,1 % se rozhodne podle kandidáta, 5,4 % se zatím nerozhodlo, pouhých 0,9% se rozhodne podle pravomocí, které nový prezident bude mít a jenom 0,9% se vyjádřilo, že se volby určitě neúčastní.

Ze základních výsledků není překvapením, že většina respondentů se zúčastní i příštích voleb prezidenta, čímž se potvrzuje trend oblíbenosti volby prezidenta republiky, společně volbami do Poslanecké sněmovny, jako volbami s největší volební účastí. Z výsledku je také patrné, že více než pravomoci, které bude příští prezident mít, respondenty více zajímá osobnost samotného kandidáta.

Graf 2 - „Pokud by se v nejbližší době znovu opakovaly prezidentské volby, se stejnými kandidáty, jak byste volil/a? “

Graf 3 - „Zúčastníte se i příštích prezidentských voleb?“

8.4 Vyhodnocení první hypotézy

První hypotéza předpokládá, že: „Respondenti jsou spokojeni s možností volit prezidenta republiky přímo“. K potvrzení, či vyvrácení hypotézy jsme se dopracovali pomocí odpovědi respondentů v prvních třech uzavřených otázkách.

Z odpovědí jsme se dozvěděli, že většina respondentů byla volit hlavu státu, tedy že volební účast byla vysoká (více jak 80%), což prokazuje popularitu volby. Z dalších dvou otázek jsme zjistili, že s výběrem špatného kandidáta nenastává odpor proti přímé volbě a pouze změna preferencí k určitému kandidátu.

Hypotézu tedy můžeme potvrdit a v budoucnu znovu očekávat vysokou volební účast.

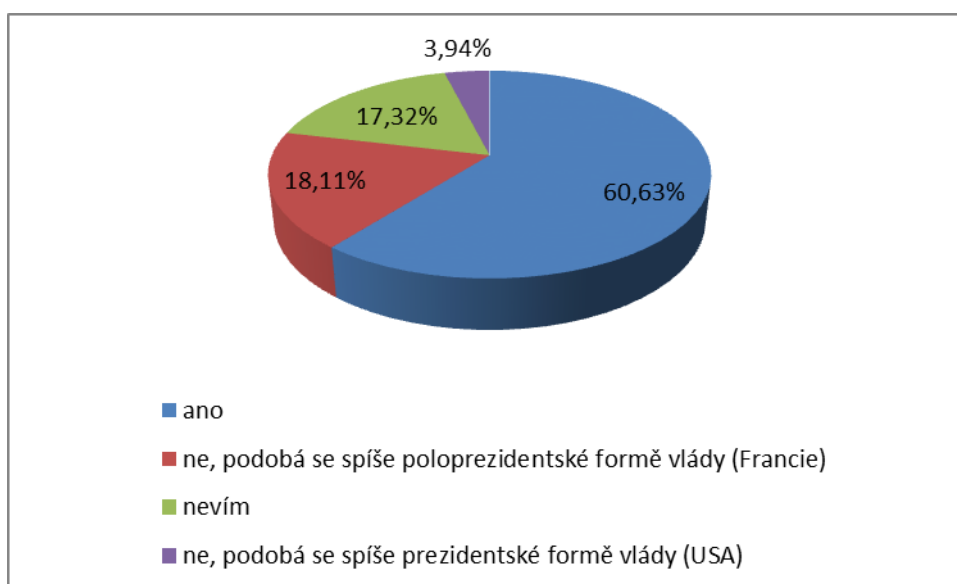
8.5 Hlava státu a parlamentní forma vlády

V sedmé otázce jsme se dotazovali laické veřejnosti, zda si myslí, že prezident republiky ČR spadá se svými pravomocemi do parlamentní formy vlády. Touto otázkou jsme chtěli zjistit, zda u respondentů nenastává podobný rozpor v odpovědích, jako u odborné veřejnosti, která nemá v této otázce zcela jasno, viz teoretická část práce. Navíc s funkčním obdobím přímo voleným prezidentem Milošem Zemanem, mohou být odpovědi překvapující.

Jak se dalo předpokládat, jelikož se odpověď na tuto otázku vyučuje na základních a středních školách, 60,63 % respondentů odpovědělo, že pravomoci prezidenta ČR jsou souhlasu s parlamentní formou vlády. U zbylých respondentů se ukázalo, že se jedná o složité téma, s nepatrným rozdílem v odpovědích, kdy respondenti přiřazovali prezidentské pravomoci do poloprezidentského systému (18,11%) a kdy nebyli schopni odpovědi, tedy odpověděli neví (17,32 %). Nejméně zastoupenou skupinou (3,94 %) byli respondenti, kteří odpověděli, že prezidentské pravomoci prezidenta ČR se spíše podobají prezidentskému systému, což není překvapující, jelikož většina lidí si pod prezidentským systémem představí Spojené státy Americké, které hned na první pohled mají jinou formu vlády.

Bylo by zajímavé, kdyby se šetření provádělo za prezidenta Václava Klause, či Václava Havla, kteří, díky nepřímé volbě, nebyli tolik sledováni médií. Dalo by se předpokládat více odpovědí respondentů, kteří by souhlasili s tezí, že pravomoci prezidenta ČR jsou v souladu s parlamentní formou vlády.

Graf 4 - „Myslíte si, že pravomoci prezidenta ČR jsou v souladu s parlamentní formou vlády?“

8.6 Význam hlavy státu před a po zavedení přímé volby

Pomocí osmé a deváté otázky jsme zjišťovali, jaký význam, z hlediska pravomocí, měla hlava státu pro respondenty před a po přijetí zákona o přímé volbě.

V osmé otázce jsme se zaměřili na vliv prezidenta před přímou volbou. Ze všech respondentů 55,91 % odpovědělo, že vliv prezidenta na dění ve státě je minimální, 41,73%, že prezident má částečně moc v exekutivě a pouze 2,36% si myslí, že prezident má stejně významné pravomoci jako premiér.

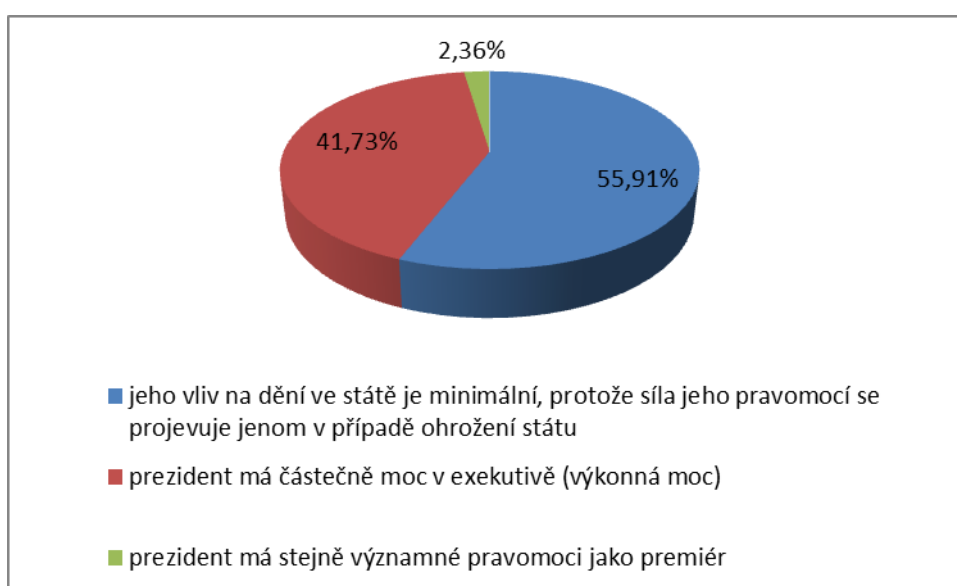
Z této otázky nevychází jasná odpověď, jelikož není mezi první a druhou odpovědí velký rozdíl, avšak můžeme zcela jistě vyloučit, že by hlava státu měla pro respondenty stejný význam jako premiér, tedy že by prezident republiky byl nejvyšším představitelem výkonné moci.

Devátou otázkou jsme zkoumali, jak se změnilo postoje respondentů po zavedení přímé volby prezidenta. 59,84 % respondentů nezhledalo rozdíl, 25,98 % respondentů si myslí, že prezident má po přímé volbě silnější význam, 10,24 % se touto věcí nezabývalo a pouhých 3,94 % respondentů odpovědělo, že po změně volby prezidenta se snížil jeho význam.

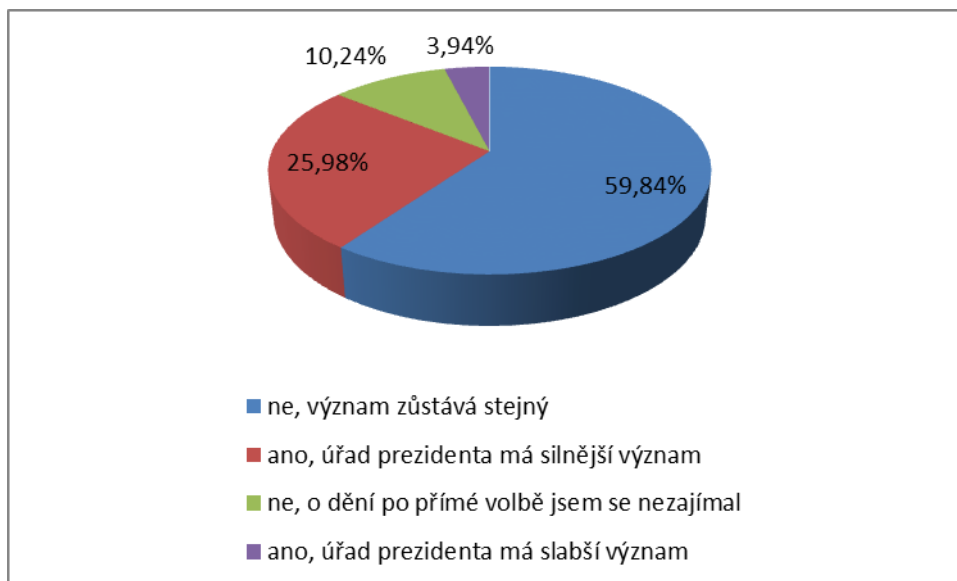
Z odpovědí můžeme vyvrátit, že by se díky přímé volbě snižoval význam úřadu prezidenta. Necelých 60 % dotázaných odpovědělo, že se změnou volby prezidenta se

jejich postoj k úřadu prezidenta nezměnil a bylo by zajímavé, jak by respondenti odpověděli na tuto otázku v příštím funkčním období prezidenta, jelikož teprve až během mandátu Miloše Zemana se začalo fakticky uvažovat o změnách v pravomocích prezidenta. Každý čtvrtý respondent odpověděl, že přímá volba posílila význam prezidenta republiky, což se dá odůvodnit zvýšenou medializací hlavy státu a také pocitem možnosti ovlivnit svým hlasem volbu prezidenta. Jmenovaní respondenti byli nejvíce zastoupeni mezi voliči hlasující v obou kolech.

Graf 5 - „Jaký byl Váš názor, před přímou volbou, na význam pravomocí prezidenta?“

Graf 6 - „Změnil se Váš názor / postoj na význam úřadu prezidenta, když bylo možné přímo volit prezidenta?“

8.7 Vyhodnocení druhé hypotézy

S pomocí druhé hypotézy jsme se pokusili zjistit, zda přímá volba prezidenta nějakým způsobem neovlivnila nahlížení respondentů na prezidenta republiky.

Na základě odpovědí můžeme konstatovat, že respondenti se ztotožnili s volbou prezidenta přímo. Před přímou volbou si respondenti nebyli zcela jistí, jak významné pravomoci má prezident ČR, to se nezměnilo ani po zavedení přímé volby. Pouze část respondentů svůj postoj, po přímé volbě, přehodnotila.

Můžeme tedy vyvrátit tvrzení, že: „S přímou volbou a přímo voleným prezidentem se změnil názor respondentů na význam hlavy státu.“

8.8 Znalosti respondentů

V poslední části dotazníkového šetření jsme se snažili, třemi otázkami zjistit, jaké mají respondenti znalosti Ústavy. Otázky byly zaměřeny jak na pravomoci, které jsou mediálně dobře známé, tak na pravomoci, u kterých je potřeba aspoň základní znalost Ústavy.

V první otázce této kategorie jsme se psali respondentů: „*Kdo je hlavním představitelem exekutivní moci (výkonné moci)?*“ Jedná se o otázku, která mohla být pro některé respondenty záludná, jelikož se často může plést s hlavou státu (prezident).

Nejvíce respondentů odpovědělo, že hlavním představitelem je premiér (případně vláda), s 52,76%, na druhém místě byla odpověď, která dávala respondentovi možnost neurčit ani jednu osobu, tedy že neexistuje hlavní představitel exekutivy. Třetí nejčastější odpovědí byl prezident s 14,17% a 11,81% dotázaných nedokázalo odpovědět, tedy zaškrtno odpověď „nevím“. Podle Ústavy čl. 67 odst. 1, je vrcholným orgánem výkonné moci vláda. Správná odpověď tedy byla premiér ⁷⁵. V přepočtu na rozložení respondentů, nejvíce správných odpovědí bylo od osob starších 51 let se středoškolským či vysokoškolským vzděláním a naopak nejméně správných odpovědí bylo od osob mezi 31 a 50 let věku. Je zajímavé, že ¼ všech respondentů se základním vzděláním dokázala odpovědět správně a tak v této odpovědi nenajdeme závislost mezi dosaženým vzděláním respondenta a správností odpovědi.

V další otázce jsme se ptali respondentů: „*Na čí návrh jmenuje, či odvolává prezident republiky členy vlády?*“ Správnou odpověď, tedy na návrh premiéra, zaškrtno 63,78 % dotázaných. Druhou odpovědí, která ještě stojí za zmínku, je odpověď na návrh Poslanecké sněmovny, se 24,41% respondenty. Zbylé odpovědi mají tak malé zastoupení, že je není třeba zmiňovat a budou pouze zaznamenány v přehledovém grafu č. 8. Po přepočtení výsledků dle věku a dosaženého vzdělání, nejvíce správných odpovědí dosáhli respondenti ve věku 51 a více let s vysokoškolským vzděláním. Oproti předchozí otázce se objevuje více správných odpovědí, což může být zapříčiněno velkou medializací a kontroverzí, která s touto pravomocí vzniká. Nemusíme chodit daleko do minulosti, stačí si vzpomenout na rozmezí roku 2013 a 2014, kdy se čekalo 95 dní, až prezident Miloš Zeman jmenuje vládu Bohuslava Sobotky.

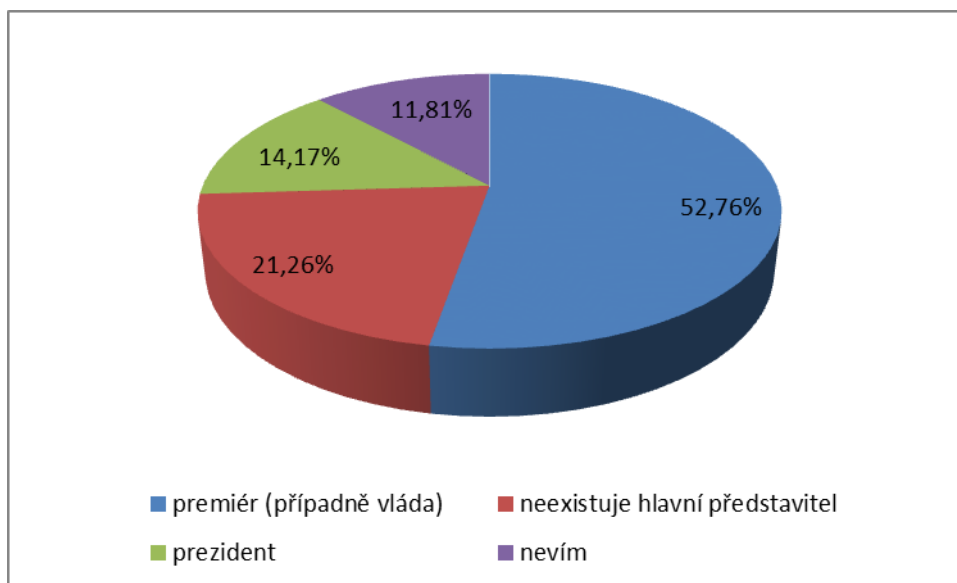
V poslední otázce celého dotazníkového šetření jsme se ptali respondentů: „*V čí pravomoci je svolávání zasedání Poslanecké sněmovny?*“ Jedná se o jedinou otázku, ve které většina respondentů odpovídala špatně. Nejvíce hlasů získala odpověď „předseda Poslanecké sněmovny“ 55,91%. Správnou odpověď vybralo pouze 22,05% respondentů, tedy že oprávněnou osobou ke svolávání zasedání Poslanecké sněmovny je prezident.

⁷⁵ čl. 77 odst. 1 Ústavy

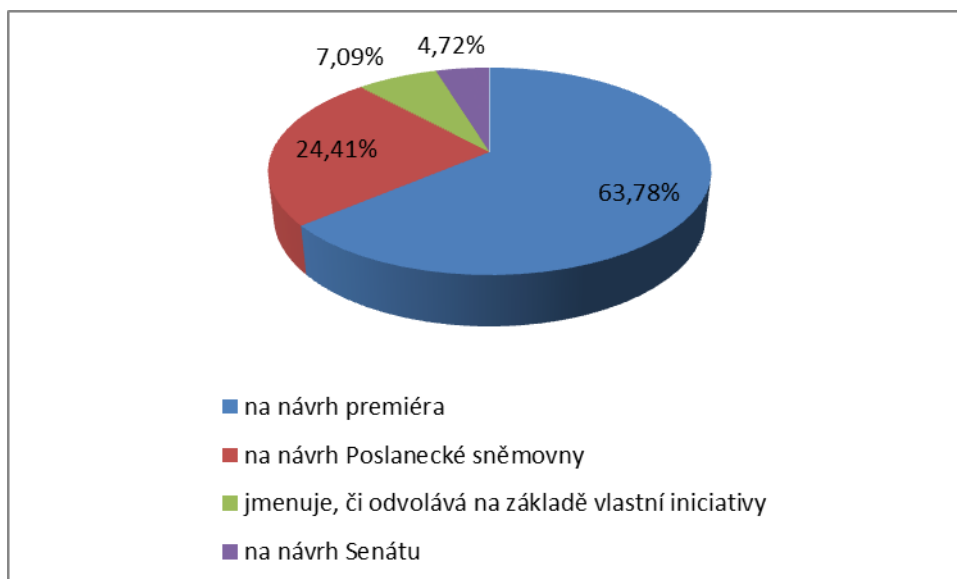
Stejně jako u minulé otázky, i zde bylo po přepočtení nejvíce správných odpovědí od osob starších 51 let s vysokoškolským vzděláním. Pokud bychom hledali důvod, proč větší část respondentů odpověděla špatně, jedním z důvodů by jistě byla neznalost pravomocí předsedy Poslanecké sněmovny, který sice Poslaneckou sněmovnu řídí, ale nesvolává ji, jelikož se jedná o jednorázový proces, Poslanecká sněmovna je tedy svolávána pouze jednou, a to po nových volbách do Poslanecké sněmovny. Dalším důvodem může být i fakt, že pravomoc svolávání zasedání Poslanecké sněmovny prezident moc často nevyužívá, jak již bylo řečeno, činí tak jen po nových volbách do Poslanecké sněmovny.

K závěru můžeme říct, že existuje jistá souvislost mezi věkem respondenta a správností odpovědi. Nejlépe odpovídali respondenti starší 51 let a naopak nejmladší skupina na tom byla nejhůře ze všech. Naopak vzdělání nehrálo v odpovědích žádnou roli. Můžeme tedy říci, že zkušenosti dané věkem, hrají v odpovědích velkou roli a bylo by zajímavé, jak by vypadaly výsledky, kdyby bylo do výzkumu zařazeno více starších věkových skupin.

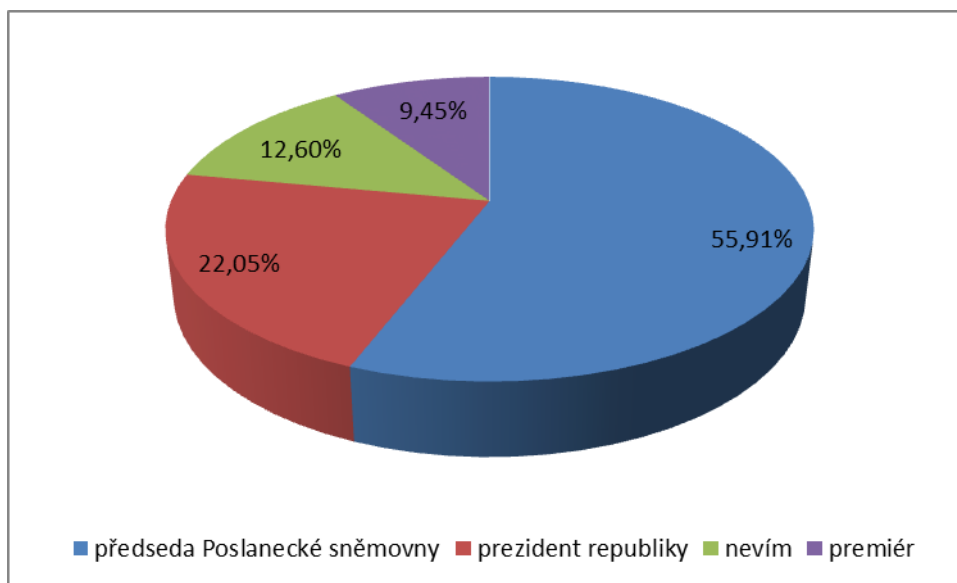
Graf 7 - „Kdo je hlavním představitelem exekutivy (výkonné moci)?“

Graf 8 - „Na čí návrh jmenuje, či odvolává prezident republiky člena vlády?“

Graf 9 - „V čí pravomoci je svolávání Poslanecké sněmovny (po volbách do PS)?“

8.9 Vyhodnocení třetí hypotézy

V poslední hypotéze jsme se dotazovali respondentů na jejich znalosti v oblasti pravomocí prezidenta, což nás mělo vést k potvrzení, či vyvrácení hypotézy: „Právní podvědomí respondentů v oblasti pravomocí prezidenta není u respondentů na vysoké úrovni“.

Z odpovědí respondentů můžeme potvrdit hypotézu, že právní podvědomí respondentů v oblasti pravomocí prezidenta není na vysoké úrovni. Kdybychom se však ptali na více medializované pravomoci, mohli bychom dojít k úplně jiným výsledkům, které by i mohly hypotézu vyvrátit. Také by se dala hypotéza vyvrátit v případě, že by se jednalo pouze o respondenty starší 51 let, v této kategorii byla jasná převaha správných odpovědí.

9 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo **zjistit**, zda schválením zákona o přímé volbě prezidenta **došlo ke změnám v jeho kompetencích** a jejich uplatňování prezidentem. Fakticky přímá volba pouze zavedla možnost žalovat prezidenta u Ústavního soudu za hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. Z tohoto důvodu jsme se převážně zaměřili na nepřímé důsledky zavedení přímé volby, které mohly nějakým způsobem ovlivnit prezidentské pravomoci a jejich uplatňování prezidentem. K tomuto cíli jsme se dopracovali naplněním dílčích cílů.

Z výsledků šetření můžeme konstatovat, **že veřejnost hodnotí přímou volbu pozitivně**, nepocituje, že by přímá volba nějak ohrozila parlamentní formu vlády. Veřejnost nevidí rozdíl v uplatňování pravomocí přímo voleným prezidentem a v budoucnu můžeme znovu čekat vysokou volební účast. Můžeme také konstatovat, že znalosti respondentů jsou v oblasti pravomocí prezidenta minimální, avšak díky více zkušenostem s uplatňováním pravomocí přímo voleným prezidentem, můžeme v budoucnu očekávat zlepšení znalostí.

Z laického pohledu se zavedením přímé volby pravomoci prezidenta nezměnily, ale při detailnějším průzkumu jsme zjistili, že **přímá volba prezidenta byla do Ústavy ČR vložena bez komplexnější novelizace, díky čemu v některých otázkách Ústavy nastává zmatek**. Například v případě, kdy se prezident rozhodne neratifikovat mezinárodní smlouvu a svůj postoj podepře větší legitimitou oproti předsedovi vlády.

Prezident před přímou volbou mohl svojí legitimitu podepřít pouze hlasy poslanců a senátorů, zatímco po zavedení přímé volby jeho legitimita spočívá na hlasech lidu. Díky tomu může prezident **více reagovat na aktuální náladu ve společnosti** a nemusí přitom brát ohledy na názory Parlamentu, případně vlády, což také názorně můžeme vidět na počinech prvního přímo voleného prezidenta Miloše Zemana.

Můžeme tedy konstatovat, že s přímou volbou, prezident je částečně v chápání svých pravomocí v nejistotě a proto se i zvyšuje počet přezkumů u Ústavního soudu.

Z tohoto důvodu se ve společnosti začalo diskutovat o změnách, které by některé pravomoci upravily či zpřesnily. Asi nejvíce pravděpodobným návrhem, který by mohl být prosazen, je návrh ministra pro legislativu Jiřího Diensbiera (ČSSD), který byl schválen

vládou⁷⁶. Návrh počítá se změnami v utváření vnitřní a zahraniční politiky, kdy nejvyšším orgánem je vláda a ke sjednávání mezinárodní smlouvy není potřeba prezidenta. Nově by měl prezident také **jmenovat členy bankovní rady se souhlasem Senátu**. Dosud ke jmenování členů bankovní rady prezident souhlas nepotřeboval. Změny by se týkaly i **jmenování soudců Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu**. Dále se také aktuálně diskutuje o **změnách v pravomoci jmenování vysokoškolských profesorů**. V jednom z návrhů se uvažuje nad převedením této pravomoci přímo na akademickou obec. V jiném návrh se naopak počítá, že by profesory jmenoval ministr školství a tělovýchovy. Do úpravy pravomoci jmenování profesorů prezidentem také může promluvit městský soud, u kterého byla podána žaloba na prezidenta republiky, za nejmenování několika kandidátů na profesory.

Podle mého názoru **nepomůže ani částečná změna pravomocí**, jelikož samotná Ústava byla vytvářena v době, kdy se s přímou volbou prezidenta nepočítalo. Kromě toho nezáleží pouze na pravomocích, které bude prezident mít, ale také na tom, jak s nimi nakládá. Bude tedy více záležet i na osobnostních vlastnostech prezidenta, který se ujme úřadu po příštích volbách.

⁷⁶ 3. 6. 2015

10 Slovník pojmů

Jelikož se v práci objevují některé právní a politologické výrazy, které nemusí být všem čtenářům zcela jasné, byl vytvořen slovník pojmů, který pomůže některé komplikované výrazy vysvětlit.

-A-

Abdikace – vzdání se funkce individuální hlavy státu před uplynutím jejího funkčního období

Abolice – zastavení nebo nezahájení trestního stíhání, jež je nejen zánikem stíhatelnosti, ale i zánikem trestnosti činu

Agraciace – pravomoc umožňující snížit, či dokonce odpustit uložený trest

Aklamace – veřejný projev souhlasu

-D-

Demise – vzdání se úřadu, odstoupení z funkce

Demokracie – přesnou definici nelze jednoznačně určit, avšak nejčastěji vyskytující se definicí je: „*Forma vlády státu vedená přímo či nepřímo (volenými zástupci) lidem, která respektuje práva menšiny*“

-E-

Exekutiva – výkonná moc

-F-

Funkční období – doba, po kterou osoba vykonává určitou funkci, do níž je jmenována

-I-

Inaugurace – slavnostní společenský obřad či ceremonie, která představuje veřejné uvedení konkrétní osoby do úřadu

-K-

Kontrasignace – akt spolupodpisu, při kterém je pro platnost listiny potřeba podpisu více jak jedné pověřené osoby (např. prezident), tento podpis je závazný

-L-

Legitimita – odůvodnění či ospravedlnění

Lustrace – kontrola údajů osob (např. členství v STB)

-O-

Občanská společnost – společnost založená na koncensu, ve kterém se začínají utvářet občanská práva, a občan se více podílí na správě státu

-P-

Pravomoci – souhrn práv a činností, se kterými může, nebo dokonce musí osoba či instituce disponovat

Přímá volba – občané si volí svého zástupce do daného úřadu z voleb a to přímo zvolené kandidáta a nikoli celou kandidátní listinu

-R-

Ratifikace – formální akt hlavy státu, která podpisem ratifikační listiny prohlašuje, že její stát chce dodržovat text smlouvy

Ratihabice – akt dodatečného schválení

Rezignace – odstoupení z funkce či úřadu

-S-

Senát – horní komora ve dvoukomorové soustavě Parlamentu ČR (zákonodárná moc)

Státní správa – je veřejnou správou (tento pojem v sobě obsahuje státní správu i samosprávu), kterou uskutečňuje stát

Suspenzivní veto – právo prezidenta vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního

Systematický výklad – nastupuje, pokud předchozí výkladové metody nedaly odpověď na všechny otázky, studuje se umístění rozebírané právní normy v textu právního předpisu

-T-

Teleologický výklad – zkoumá, jaký byl úmysl zákonodárce (popř. autora podzákonného předpisu) a jaký je účel rozebírané právní normy

-U-

Ústava – nejvyšší právní norma, která potvrzuje vznik a trvání státu a dále zaručuje jejich občanům základní lidská práva

-V-

Výkonná moc (exekutiva) – souhrn státních orgánů provádějících výkon státní moci

Seznam použitých zdrojů

Knížní prameny

- ADAMUS, Vladimír. O jmenování, demisi a odvolání vlády a jejich členů. *Správní právo*. 1996, ISSN 1214-3758.
- ADLER, F. Prezident republiky. In *Slovník veřejného práva Československého. Svazek 3, P až Ř*. Brno: Polygrafia Rudolf M. Rohror, 1934.
- DVOŘÁKOVÁ, V. a KUNC, J. Otazníky nad přímou volbou prezidenta. *Parlamentní zpravodaj*, 2001, č. 12.
- GERLOCH, A.; HŘEBEJK, J.; ZOUBEK, V. Ústavní systém České republiky. 5.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7.
- JIŘÍ JIRÁSEK: Může nebo musí prezident schválený zákon podepsat?, sborník *Výkonná moc v ústavním systému České republiky*, Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav Brno 2005, ISBN 80-210-3611-7.
- KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, Teoretik. ISBN 978-80-87212-95-0.
- PAVLÍČEK, V. O ústavních problémech milosti a amnestie v České republice. In *Pocta Otovi Novotnému k 70. Narozeninám*. Praha: Codex Bohemia, 1998.
- PAVLÍČEK, Václav et al., *Ústavní právo a státověda: II. díl. Ústavní právo České republiky*.
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. Vyd. 2., nezměn., V Leges 1. Praha: Leges, 2014, Student (Leges). ISBN 978-80-7502-053-6.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Aktuální problémy parlamentarismu*. Brno: Nadace Mezinárodního politologického ústavu, 1996
- *Ústavní postavení prezidenta republiky a způsob jeho volby*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2012, roč. 2011, ISSN 0323-0619

Legislativa

- ČESKÁ A SLOVENSKÁ FEDERATIVNÍ REPUBLIKA, zákon č. 404/1990 Sb., ve znění zákona č. 173/1990 Sb., o státních vyznamenáních České a Slovenské federativní republiky.
- ČESKÁ REPUBLIKA, náleží Pl. ÚS. 27/2012.
- ČESKÁ REPUBLIKA, náleží Pl. ÚS. 87/06.
- ČESKÁ REPUBLIKA, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., v aktuálním znění
- ČESKÁ REPUBLIKA, ústavní zákon č. 110/1998 Sb., v aktuálním znění, o bezpečnosti České republiky.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 111/1998 Sb., v aktuálním znění, o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách)
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 157/1964 Sb., v aktuálním znění, vyhláška ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 157/1994 Sb., v aktuálním znění, o státních vyznamenáních České republiky.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 218/1999 Sb. ve znění zákona č. 41/2003 Sb., Zákon o rozsahu branné povinnosti a o vojenských správních úřadech (branný zákon)
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 221/1999 Sb., v aktuálním znění, o vojácích z povolání.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 247/1995 Sb., v aktuálním znění, o volbách do Parlamentu České republiky.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 275/2012 Sb., v aktuálním znění, o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky).
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 322/2012 Sb., v aktuálním znění, rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky o vyhlášení volby prezidenta republiky.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 491/2001 Sb., v aktuálním znění, o volbách do zastupitelstva v obcích a o změně některých zákonů v platném znění

- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 585/2004 Sb., v aktuálním znění, o branné povinnosti a jejich zajišťování.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 6/1993 Sb., v aktuálním znění, o Ústavním soudu.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 6/1993 Sb., v aktuálním znění, zákon České národní rady o České národní bance.
- ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 6/2002 Sb., v aktuálním znění, o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).
- ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 121/1920 Sb, Ústavní listina Československé republiky
- ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 150/1948 Sb.,
- ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 182/1989 Sb., o československé federaci
- ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 20/1945 Sb., o prozatímním výkonu moci zákonodárné
- ČESKO-SLOVENSKO, zákon č. 299/1938 Sb., o autonomii Slovenskej krajiny
- ČESKOSLOVENSKO, zákon č. 37/1918 Sb, o prozatímní ústavě
- PROTEKTORÁT ČECHY A MORAVA, zákon č. 75/1939 Sb. o Protektorátu Čechy a Morava

Internetové zdroje

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 11.01 – 12.01.2013*[online]. 2013[cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/prez2013/pe2?xjazyk=CZ>
- OVČÁČEK, Jiří. *Zeman: Koalice se 101 podpisy má určitě naději na pokus o sestavení vlády* [online]. [cit. 2015-10-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/307453-zeman-koalice-se-101-podpisy-ma-urcite-nadeji-na-pokus-o-sestaveni-vlady.html>
- Studio ČT 24: *Zeman odmítl podepsat jmenování tří nových profesorů VŠ. Česká televize* [online]. 2015 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/215411058030506>

- Skrytá hrozba: Přímá volba prezidenta destabilizuje stát. Máme analýzy. In: PETŘÍK, Lukáš. *Parlamentní listy.cz* [online]. 2012 cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/exkluzivne/Skryta-hrozba-Prima-volba-prezidenta-destabilizuje-stat-Mame-analyzy-222365>

Seznam grafů

Graf 1 - „Účastnil/a jste se prezidentských voleb v roce 2013?“	46
Graf 2 - „Pokud by se v nejbližší době znovu opakovaly prezidentské volby, se stejnými kandidáty, jak byste volil/a?“	48
Graf 3 - „Zúčastníte se i příštích prezidentských voleb?“	48
Graf 4 - „Myslíte si, že pravomoci prezidenta ČR jsou v souladu s parlamentní formou vlády?“	50
Graf 5 - „Jaký byl Váš názor, před přímou volbou, na význam pravomocí prezidenta?“ ...	51
Graf 6 - „Změnil se Váš názor / postoj na význam úřadu prezidenta, když bylo možné přímo volit prezidenta?“	52
Graf 7 - „Kdo je hlavním představitelem exekutivy (výkonné moci)?“	55
Graf 8 - „Na čí návrh jmenuje, či odvolává prezident republiky člena vlády?“	55
Graf 9 - „V čí pravomoci je svolávání Poslanecké sněmovny (po volbách do PS)?“	56

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Respondenti podle velikosti bydliště.....	45
Tabulka 2 - Respondenti podle dosaženého vzdělání	45
Tabulka 3 - Respondenti podle věku	45

Přílohy

Dotazník

povinná otázka

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
- žena

povinná otázka

2. Do jaké věkové kategorie se řadíte?

- do 30 let
- 31 – 50 let
- od 51 let a více

povinná otázka

3. Vyberte velikost obce podle počtu obyvatel, ve které bydlíte?

- do 1 000 obyvatel
- 1 001 – 10 000 obyvatel
- 10 001 – 50 000 obyvatel
- 50 001 – 390 000 obyvatel
- 390 001 a více

povinná otázka

4. Nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- středoškolské
- vysokoškolské

povinná otázka

5. Účastnil/a jste se prezidentských voleb v roce 2013?

- ano, obou kol
- ano, pouze prvního kola
- ano, pouze druhého kola
- ne, neúčastnil/a jsem se voleb

povinná otázka

6. Pokud by se v nejbližší době znovu opakovaly prezidentské volby, se stejnými kandidáty, jak byste volil/a ?

- stejně
- asi stejně
- asi jinak
- určitě jinak

povinná otázka

V Parlamentu ČR se projednávají návrhy, které by v příští volbě měli částečně upravit pravomoci prezidenta

7. Zúčastníte se i příštích prezidentských voleb?

- spíše ano
- rozhodnu se podle kandidátů
- rozhodnu se podle pravomoci, které bude příští prezident mít
- určitě ne
- ještě nevím

Nápověda k otázce č. 8

Základní formy vládnutí v demokratických státech:

- a) Prezidentská (USA) – prezident je hlavou státu a premiérem v jedné osobě, není odpovědný parlamentu, či jinému zákonodárnému sboru
- b) Poloprezidentská (Francie) – prezident smí vykonávat své pravomoci bez kontrasignace (bez spolupodpisu člena vlády), vláda je odpovědná parlamentu (zákonodárnému sboru) a také prezidentovi
- c) Parlamentní (Slovensko) – systém bez jasného oddělení výkonné a zákonodárné moci, avšak s jasným rozlišením mezi hlavou vlády (premiér) a státu (prezident), prezident jmenuje vládu, ta mu však ze své funkce není odpovědná

8. Myslíte si, že pravomoci prezidenta ČR jsou v souladu s parlamentní formou vlády ?

- ano
- ne, podobá se spíše poloprezidentské formě vlády (Francie)
- ne, podobá se spíše prezidentské formě vlády (USA)
- nevím

9. Jaký byl Váš názor, před přímou volbou prezidenta, na význam postu prezidenta

- jeho vliv na dění ve státě je minimální, protože síla jeho pravomocí se projevuje jenom v případě ohrožení státu
- prezident má částečně moc v exekutivě (výkonná moc)
- prezident má stejně významné pravomoci jako premiér

povinná otázka

10. Změnil se Váš názor/postoj na význam úřadu prezidenta, když bylo možné přímo volit prezidenta

- ano, úřad prezidenta má silnější význam
- ano, úřad prezidenta má slabší význam
- ne, význam zůstává stejný
- ne, o dění po přímé volbě jsem se nezajímal

povinná otázka

11. Kdo je hlavním představitelem exekutivní moci (výkonné moci) ?

- prezident
- premiér (případně vláda)
- neexistuje hlavní představitel
- nevím

povinná otázka

12. Na čí návrh jmenuje, či odvolává prezident republiky členy vlády?

- na návrh premiéra
- na návrh Poslanecké sněmovny
- na návrh Senátu
- jmenuje, či odvolává na základě vlastní iniciativy

povinná otázka

13. V čí pravomoci je svolávání zasedání Poslanecké sněmovny (po volbách do PS)

- předsedy Poslanecké sněmovny
- prezidenta republiky
- premiéra
- nevím